

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

PÄIVÄKESKUS PYSÄKKI ASIAKKAIDEN HYVINVOINNIN TUKENA

Laadullinen tutkimus asiakkaiden kokemuksista

TEKIJÄT Iris Ollilainen
Susanna Taiponen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijät Iiris Ollilainen ja Susa Taiponen	
Työn nimi Päiväkeskus Pysäkki asiakkaiden hyvinvoinnin tukena – Laadullinen tutkimus asiakkaiden kokemuksista	
Päiväys 16.11.2023	Sivumäärä/Liitteet 38/6
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Päiväkeskus Pysäkki ry	
Tiivistelmä	
<p>Päihdeongelmista kärsivillä tunnistetaan esiintyvän runsasta palveluntarvetta. Kuitenkin riittämättömät resurssit estävät tarpeenmukaisen tuen tarjoamista. Palveluiden vahvistaminen ja päihdeongelmista kärsivien aseman parantaminen on nähty tarpeelliseksi niin työntekijöiden, asiakkaiden kuin läheisten keskuudessa. Matalan kynnyksen yhteisöjen ja kohtaamispaikkojen sekä muun kolmannen sektorin toiminnan tiedostetaan olevan tärkeitä osallisuuden, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin lisäämisen mahdollistajia. Varsinkin haavoittuvassa asemassa oleville tällainen toiminta näyttää erityisen merkityksellisenä. Päiväkeskustoiminnan vahvuudeksi nähdään monesti se, että se mahdollistaa osallisuuden myös heikko-osaisimmille.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää päiväkeskustoiminnan asiakkaiden näkökulmia omista tuen tarpeistaan, kokemuksia päiväkeskustoiminnasta heidän hyvinvoinnilleen sekä näkemyksiä toimintamuotojen kehittämistarpeista. Tavoitteena oli tuottaa tietoa toimeksiantajalle toiminnan kehittämisen tueksi tarjoten mahdollisuuden vastata toiminnalla paremmin asiakkaiden tarpeisiin. Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Päiväkeskus Pysäkki ry. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineisto kerättiin avoimella kyselyllä. Kysely oli anonyymi ja siinä käytettiin paperisia kyselylomakkeita. Vastauksia saatiin kymmenen ja ne analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.</p> <p>Tutkimustuloksissa avun ja tuen tarpeina kuvattiin fyysisiä sekä psykososiaalisia tuen tarpeita. Päiväkeskuksen koettiin tarjoavan hyvinvoinnille psykososiaalisia voimavaroja, ravintoa, sisältöä arkeen sekä tukea arjessa selviytymiseen. Kehittämistarpeissa käsiteltiin toiminnan sisällöllistä muutosta sekä yksikön rakenteellisia seikkoja. Keskeisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että päiväkeskuksesta tarjoutuu asiakkaiden hyvinvoinnille merkityksellinen yhteisö.</p> <p>Tuloksista saatua tietoa voidaan hyödyntää toimeksiantajan kehittämistyössä. Jatkotutkimusideoina esitettiin samankaltaisen tutkimuksen kohdistamista myös muihin Päiväkeskus Pysäkki ry:n yksiköihin sekä tutkimusta niistä asiakkaiden tuen tarpeista, joihin yksikön nykyinen toiminta ei vastaa. Tarpeellisena pidettiin huomion suuntaamista myös läheisten tuen tarpeisiin sekä toimeksiantajan yhteistyökumppaneilla olevaan arvokkaaseen tietoon asiakkaiden tarpeista.</p>	
Avainsanat hyvinvointi, päiväkeskukset, päihderiippuvuus, kvalitatiivinen tutkimus	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Degree Programme in Social Services	
Authors Iiris Ollilainen & Susa Taiponen	
Title of Thesis Supporting Customers' Well-being at Päiväkeskus Pysäkki – Qualitative research on customer experience	
Date 16 November 2023	Pages/Appendices 38/6
Client Organisation /Partner Päiväkeskus Pysäkki ry	
<p>Abstract</p> <p>It has been recognized that people suffering from substance abuse problems have a great need for services. Customers cannot be offered the necessary support because there are not enough resources. Employees, customers and customers' relatives consider it necessary that services are strengthened and the position of people with substance abuse problems is improved. It is known that low-threshold communities, meeting places and other activities of the third sector play an important role in increasing inclusion, communality and well-being. Especially for those in a vulnerable position the existence of such activities is particularly meaningful. The strength of day center activities is often seen as the fact that they enable inclusion even for those in the weakest position.</p> <p>The client organization of the thesis was Päiväkeskus Pysäkki ry. The purpose of the study was to establish the customers' perspectives on their own needs for help and support, their experiences of day-centre activities on their own well-being, and their views on the development needs of the forms of operation. The aim of this study was to produce information for the client organisation as a basis for operational development. With the information, the client organization can respond to customers' needs better. This thesis was a qualitative study. The research material was collected using an open survey, which was anonymous and printed on paper. Ten answers were received, and these were analysed using data-driven content analysis.</p> <p>According to the research results, the need for help and support were physical and psychosocial. The research results show that the day centre offers psychosocial resources, nutrition, content for everyday life and support for everyday survival for clients' well-being. The development needs described in the research results were related to changes in the content of the operation and the structural issues of the day centre. The most important conclusion is that the day centre is a meaningful community for the well-being of customers.</p> <p>The information from the results can be used in the client organization's development work. As ideas for further research, it was proposed to target similar research also to other units of Päiväkeskus Pysäkki ry, as well as to research the customer support needs that the unit's current operations do not respond to. It was considered necessary to direct attention also to the support needs of close relatives and to the valuable information that client organization's partners have about the needs of customers.</p>	
<p>Keywords well-being, day centres, substance dependence, qualitative research</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	PÄIHDERIIPPUUUS JA SEN VAIKUTUKSET HYVINVOINTIIN	7
2.1	Päihderiippuvuus ilmiönä	7
2.2	Hyvinvoinnin määritelmä Erik Allardtin teorian mukaan.....	7
2.3	Päihderiippuvuuden aiheuttamat haasteet yksilölle.....	9
3	MATALAN KYNNYKSEN PÄIHDEPALVELUJA PÄIVÄKESKUKSISTA.....	10
3.1	Päihdetyöhön painottuva päiväkeskus palveluna	10
3.2	Ennaltaehkäisevä päihdetyö.....	11
3.3	Vertaisilta tukea muutokseen	11
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITE	13
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	14
5.1	Tutkimusympäristö ja opinnäytetyöprosessin käynnistyminen	14
5.2	Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu	14
5.3	Aineiston analysointi	17
6	TUTKIMUSTULOKSET	22
6.1	Esiintyvät avun ja tuen tarpeet	22
6.2	Pysäkillä tarjoutuvat hyvinvointia tukevat asiat	22
6.3	Toiminnan kehittämistarpeet	24
7	POHDINTA.....	25
7.1	Yhteenveto ja tutkimustulosten tarkastelu	25
7.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	29
7.3	Ammatillinen kasvu ja työn onnistumisen reflektointi.....	31
7.4	Hyödynnettävyys ja kehittämisideat	32
	LÄHTEET	34
	LIITE 1: TIETOSUOJASELOSTE	39
	LIITE 2: TUTKIMUSLUPA.....	44
	LIITE 3: MAINOS.....	46
	LIITE 4: SAATEKIRJE	47
	LIITE 5: KYSELYLOMAKE.....	48
	LIITE 6: KOONTITAUUKKO ALA- JA YLÄLUOKISTA	50

1 JOHDANTO

Sosiaali- ja terveysalan paikallisyhdistyksillä on keskeinen terveyden ja hyvinvoinnin edistäjän rooli ympäristössään. Ne toimivat monenlaisen tuen, neuvonnan ja palvelujen areenoina sekä yhteisöön kiinnittymisen ja sosiaalisten kontaktien mahdollistajina. Niiden tehtäväaluetta on auttaa ja yhdistää tietyissä elämäntilanteissa eläviä henkilöitä tai laaja-alaisemmin paikallisia asukkaita. Yhdistyksillä on asiantuntijatietoa asiakasryhmänsä elämäntilanteista ja tarpeista ja tästä syystä ne ovat tärkeitä yhteistyötahoja kuntien ja hyvinvointialueiden näkökulmasta. (Peltosalmi ym. 2022, 176.) Sosiaalihuollon palveluissa asiakkaan toivomusten, mielipiteen, edun ja henkilökohtaisten tarpeiden, oman äidinkielen ja kulttuurin huomioiminen on laissa velvoitettu asia (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 4 §). Sosiaalihuollon ammattihenkilö on velvoitettu edistämään työskentelyssään sosiaalista toimintakykyä, yhdenvertaisuutta, osallisuutta sekä hyvinvointia ja ennaltaehkäisemään syrjäytymistä (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015, 4 §).

Päihde- ja riippuvuushaitoista ja ongelmista aiheutuu monin tavoin yhteiskunnallista taakkaa, ja ne synnyttävät eriarvoisuutta yhteiskunnassa. Niillä on mittavia seurauksia terveydelle, turvallisuudelle sekä sosiaaliselle ja taloudelliselle hyvinvoinnille. Päihde- ja riippuvuushaitoista seuraa yhteiskunnalle huomattavaa taloudellista rasitetta. (Kotovirta ym. 2021, 7–11.) Päihdeongelmista aiheutuu huomattavaa ylikuolleisuutta ja ne ovat monesti yhteydessä mielenterveysongelmiin sekä somaattisiin terveysongelmiin (Häkkinen, Rapeli & Vormo 2022, 240). Päihdehäiriöiden ja muiden mielenterveyshäiriöiden samanaikainen esiintyvyys on tyypillistä (White-Ryan 2018, 128). Mignonin (2015, 139) mukaan päihteiden väärinkäytön ja mielenterveysongelmien välillä on vahva yhteys ja ne voivat olla seurausta toisistaan. Näiden haasteiden ilmentymisjärjestystä voi olla mahdotonta määrittää (Mignon 2015, 139). Yksilöllä ilmenevä päihderiippuvuus koskettaa myös ympäröivää perhettä ja se ymmärretään perhesairaudeksi (White-Ryan 2018, 126).

Suomessa alkoholiriippuvuutta ilmenee aikuisväestön keskuudessa miesten osalta noin 7 %:lla ja naisten 2 %:lla (Aalto, Alho, Kiiänmaa & Lindroos 2015, 7). Vuonna 2017 amfetamiinien ja opioidien ongelmakäyttöä arvioitiin esiintyvän 31 100–44 300 suomalaisella eli 0,9–1,3 %:lla 15–64-vuotiaiden väestöryhmästä (Rönkä ym. 2020). Huumeiden käytössä ja sen aiheuttamissa haitoissa on tapahtunut ilmeistä kasvua 2000-luvun aikana (Häkkinen ym. 2022, 240).

Partasen & Kuussaaren (2019, 335) mukaan päihdeongelmista kärsivät ihmiset lukeutuvat runsaasti palveluita tarvitsevien joukkoon. Pehkonen, Kekonen & Kuusisto (2019, 10) tuovat esille, että työntekijät eivät ole viime vuosien aikana pystyneet tarjoamaan asiakkaille tarpeisiin vastaavaa tukea riittämättömien resurssien vuoksi. Työntekijöiden, asiakkaiden sekä läheisten suunnalta on toistuvasti ilmaistu tarvetta palvelujen vahvistamiselle sekä päihdeongelmista kärsivien aseman parantamiselle (Pehkonen ym. 2019, 10).

Grönlund & Seppälä (2021, 432) ilmaisevat, että matalan kynnyksen yhteisöillä, kohtaamispaikoilla sekä muulla kolmannen sektorin toiminnalla on merkittävä osallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä hyvin-

vointia vahvistava asema. Tällaisen toiminnan merkitys tuen ja avun lähteenä korostuu etenkin haavoittuvassa asemassa olevien kohdalla (Grönlund & Seppälä 2021, 432). Päiväkeskustoiminnan vahvaksi puoleksi luetaankin tyypillisesti se, että se toimii myös heikko-osaisimpien osallisuuden mahdollistavana areenana (Tepponen 2015, 34).

Tämän opinnäytetyön yhteistyökumppani on Päiväkeskus Pysäkki ry. Näkemyksemme mukaan sosionomin ydintehtävä on edistää asiakkaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia, mikä on ollut lähtökohtana opinnäytetyön aihetta valitessa. Tarkempi aihe muotoutui aikaisemmin kertyneen kokemuksemme pohjalta. Toinen meistä suoritti keväällä 2022 Asiakastyön työmenetelmäharjoittelun toimeksiantajan Iisalmen yksikössä saaden kokemusta asiakasryhmästä ja yksikön toiminnasta. Kyseisen vuoden syksyllä toteutimme yksikköön myös yhdessä yhteistoiminnallisen projektin Osallisuuden vahvistaminen ja voimavaraistava palveluohjaus -opintojaksolla. Asiakkaiden suunnalta on ilmaistu mielenkiintoa uudenaikaiselle toiminnalle ja halusimme laadullisen tutkimuksen avulla lähteä selvittämään tarkemmin asiakkaiden näkemyksiä ja kokemuksia toiminnan kehittämisen pohjaksi. Ymmärryksemme mukaan asiakaslähtöisen toiminnan keskiössä on asiakas itse, joten on tärkeää kuulla asiakkaita ja heidän ajatuksiaan, jotta toimintaa voidaan kehittää heidän tarpeitaan vastaavaksi. Aihe on myös yhteiskunnallisesta näkökulmasta tärkeä, sillä palveluiden kohdentuessa paremmin asiakkaiden hyvinvoinnin tarpeisiin, voidaan säästää kustannuksia sekä vähentää ja ennaltaehkäistä sosiaalisia ongelmia.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää päiväkeskustoiminnan asiakkaiden näkökulmia omista tuen tarpeistaan, kokemuksia päiväkeskustoiminnasta heidän hyvinvoinnilleen sekä näkemyksiä toimintamuotojen kehittämistarpeista. Tavoitteena on tuottaa tietoa toimeksiantajalle toiminnan kehittämisen tueksi tarjoten mahdollisuuden vastata toiminnalla paremmin asiakkaiden tarpeisiin. Tutkimuksen kohdejoukkona ovat Päiväkeskus Pysäkki ry:n Iisalmen yksikön asiakkaat.

2 PÄIHDERIIPPUUUS JA SEN VAIKUTUKSET HYVINVOINTIIN

2.1 Päihderiippuvuus ilmiönä

Päihteiden väärinkäytössä on kyse jonkin mielialaa muokkaavan aineen haitoille altistavasta käytöstä. Vakavimpana ilmiönä on riippuvuus, jolloin käyttö on pakon ohjaamaa ja voi aiheuttaa kuoleman riskin. Päihteet lukeutuvat aivojen palkitsemisjärjestelmää stimuloiviin aineisiin, jotka saavat aikaan muutoksia mielialassa. (White-Ryan 2018, 128.) Päihteiden käytön taustalla vaikuttavat yksilölliset syyt ja motiivit ja riippuvuuden kehittyminen johtuu useista eri tekijöistä (Havio, Inkinen & Partanen 2014, 42). Ympäristötekijöillä on vahva merkitys päihdekokeiluissa (Häkkinen ym. 2022, 240). Perintötekijöillä on arvioiden mukaan 50–70 prosentin osuus riippuvuuden taustalla (Joutsa & Kiianmaa 2018b, 35). Altistavat perinnölliset tekijät lisäävät todennäköisyyttä päihderiippuvuuden kehittymiselle ja nopeuttavat tätä kehityskulkua. Perintötekijät nousevat kuitenkin korostuneesti esille usein vasta riippuvuustasaisen käytön lopettamisen tai vähentämisen yhteydessä. Perinnöllisillä tekijöillä on merkitystä esimerkiksi päihteidenkäytön hallitsemisen kyvykkyyteen, päihdemielitekojen voimakkuuteen ja vieroitusoireiden vaikeusasteeseen. (Niemelä 2018, 254.)

Yksilöllä voi ilmetä fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista riippuvuutta sekä useita näitä samanaikaisesti. Fyysinen riippuvuus tarkoittaa sitä, että yksilön elintoiminnoissa esiintyy häiriöitä, koska elimistö ei saa totuttuja päihteitä. (Havio ym. 2014, 42–43.) Yksilö kokee vieroitusoireita hermostovaikutusten vuoksi (Havio ym. 2014, 43) ja nämä oireet tuovat esille fyysisen riippuvuuden (Joutsa & Kiianmaa 2018a, 34). Vieroitusoireiden ilmeneminen loppuu, mikäli päihteiden käyttöä jatketaan (Joutsa & Kiianmaa 2018a, 34). Psyykkisesti riippuvainen yksilö puolestaan kokee hyvinvointinsa vaativan päihteitä. Psyykinen riippuvuus muodostuu tyypillisesti ennen fyysistä riippuvuutta. Sosiaalisessa riippuvuudessa henkilö on kiinnittynyt yhteisöön, jossa päihteiden käyttö on merkittävässä roolissa. Yhteisöstä voi tarjoutua henkilölle kaivattua arvostusta ja joukkoon kuulumisen kokemuksia. (Havio ym. 2014, 43.)

Riippuvuuden muodostuessa päihteiden käytöstä tulee merkittävä osa yksilön elämää ja näin ollen muut mielenkiintoa herättävät kohteet väistyvät. Päihteiden hankkiminen, käyttäminen ja vaikutuksista toipuminen kuluttavat yhä isomman osan ajasta. Myös hetket, jolloin päihteitä ei käytetä voivat kuluja seuraavan käyttökerran miettimiseen sekä suunnitteluun. (Levola, Lönnqvist & Niemelä 2021, 588.) Riippuvuusikäytyminen tuo käyttäjälleen alkuvaiheessa positiivisia vaikutuksia. Ajan myötä se lievittää hankalaa oloa vain lyhytaikaisesti. Riippuvuuden jatkuessa, henkilö ei saavuta enää aikaisemman kaltaista mielihyvää ja samalla tarve riippuvuuden lähteeseen lisääntyy. (Salo-Chydenius, Holmberg & Partanen 2015, 113.)

2.2 Hyvinvoinnin määritelmä Erik Allardtin teorian mukaan

Allardt (1976, 21) käyttää hyvinvoinnin määrittelyn pohjana tarvekäsitettä ja luonnehtii hyvinvointia tilaksi, jossa ihmisten olennaisten tarpeiden täytyminen on mahdollista. Allardtin mukaan tarpeiden täytyminen vaatii taustalle arvoja, jotka osoittavat tarpeiden täyttymisen olevan tavoiteltavaa (Uusitalo & Simpura 2022, 26–27). Allardt (1976, 38) on jaotellut tarpeista kolme perusluokkaa: elintaso (having), yhteisyyssuhteet (loving), itsensä toteuttamisen muodot (being) sen mukaan, miten tarpeiden määrittellään tyydyttyvän.

Allardt katsoo, että osa tarpeista edellyttää tyydyttyäkseen hyödynnettäviä aineellisia tai persoonattomia resursseja ja käyttää tästä osa-alueesta nimitystä elintaso (having) (Uusitalo & Simpura 2022, 29). Tällaisia tarpeita ovat muun muassa raha, tavarat, asunto ja koulutus (Allardt 1976, 36). Allardt pitää having-perusluokan pohjana fysiologisia tarpeita (Uusitalo & Simpura 2022, 29). Jokaisella on tarve ravintoon, nesteeseen, lämpöön, ilmaan ja turvallisuuteen (Allardt 1976, 39). Allardt katsoo kuitenkin hyvinvointitutkimuksen kannalta sopivammaksi lähestymistavaksi tarkastella resursseja, joilla tarpeita voidaan tyydyttää. Olemassa olevat resurssit ovat sidoksissa yhteiskunnassa vallitsevaan tilaan. Resursseja käsitellessään Allardt mainitsee Richard Titmussin ja Sten Johanssonin viitattessaan etenkin heihin. (Uusitalo & Simpura 2022, 29.) Having-perusluokan Allardt on jakanut viiteen osatekijään, joita ovat tulot, asumistaso, työllisyys, koulutus ja terveys (Allardt 1976, 50). Allardt tutki having-osa-alueita näiden osatekijöiden avulla (Uusitalo & Simpura 2020, 581).

Allardt luokittelee loving-perusluokkaan tarpeet, joiden tyydyttymistä määrittää yksilön toiminta suhteessa toisiin. Tällaisina tarpeina hän pitää esimerkiksi rakkautta, toveruutta ja solidaarisuutta. (Uusitalo & Simpura 2022, 29.) Loving-perusluokka sisältää kolme osatekijää, joita ovat paikallisyhteisyys, perheyhteisyys ja ystävyysuhteet (Allardt 1976, 50). Allardt käytti näitä osatekijöitä mitataksseen tätä osa-alueita (Uusitalo & Simpura 2020, 581).

Allardt mukaan being-perusluokan tarpeiden tyydyttymisessä keskiössä on ihmisen suhde yhteiskuntaan (Uusitalo & Simpura 2020, 581). Pääosin kyseessä ovat sellaiset tarpeet, jotka liittyvät itsensä toteuttamiseen. Allardt näkee itsensä toteuttamisen vastakohtana vieraantumiselle. Vieraantumisessaan ihmisen suhde yhteiskuntaan, maailmaan ja luontoon muuttuu. Oman itsensä sijaan ihmisestä tulee objekti, jonka merkitys on täysin ulkopuolisten tekijöiden määrittelemä. Kyseisen perusluokan osatekijöitä ovat Allardt mukaan arvonanto (status), korvaamattomuus, poliittiset resurssit ja mielenkiintoinen vapaa-ajan toiminta (tekeminen). (Allardt 1976, 38, 50.) Nämä neljä osatekijää olivat Allardt mittausten kohteena being-osa-alueella (Uusitalo & Simpura 2020, 581).

Kuten Georg Henrik von Wright (1963), Allardt erottaa hyvinvoinnin ja onnellisuuden käsitteet toisistaan. Allardt mukaan hyvinvoinnin perustana on tarpeentyydytys ja sen puuttumisen tarkoittaa hyvinvointivajeen ja huonojen olosuhteiden esiintymistä. Allardt näkee onnellisuuden olevan sidoksissa yksilön subjektiiviseen kokemukseen. Hän jäsentää hyvinvoinnin onnellisuutta objektiivisemmaksi tarkastelun kohteeksi. Hänen mukaansa yksilöllä ei välttämättä ole käsitystä omista tarpeistaan, mutta omasta onnellisuudestaan heillä on parhain näkemys. (Uusitalo & Simpura 2022, 27–28.)

Allardt jakaa erilleen myös elintason ja elämänlaadun käsitteet. Elintasaan kuuluvaksi Allardt nimeää aineelliset ja persoonattomat resurssit, joita ihminen tarvitsee elääkseen. Taustalla on tarpeita, joiden täyttymisen tarkastelun välineenä käytetään aineellisia tai ainakin persoonattomia resursseja. Allardt teoriassa elämänlaatuun lukeutuu puolestaan sosiaalisia suhteita ja itsensä toteuttamista koskevien tarpeiden täyttyminen. (Uusitalo & Simpura 2020, 580–581.) Näiden tarpeiden täyttymisen perusteena eivät ole aineelliset resurssit vaan inhimillisten suhteiden laatu. Allardt mukaan sekä elintasaan että elämänlaatuun kohdistuva tutkimus voi olla tutkimusotteeltaan joko objektiivinen tai subjektiivinen. (Allardt 1976, 32–33.)

Allardt käytti tarkoituksella having-, loving- ja being-osa-alueiden mittaamiseen objektiivisia mittareita. Subjektivistien kokemusten kohdalla Allardt hyödynsi mittarina tyytymättömyys- ja viihtyvyysasenteita. (Uusitalo & Simpura 2020, 581.) Vuoden 1989 ”päivitetty” indikaattorijärjestelmä ilmaisee tarpeen kohdistaa järjestelmällinen mittaaminen having-, loving-, being-ulottuvuuksien lisäksi myös tyytyväisyyden mittaamiseen näitä osa-alueita koskien (Allardt 1989, Uusitalon & Simpuran 2020, 582 mukaan). Allardt korosti subjektivistien mittareiden tarpeellisuutta suhteessa aikaisempaan liisäämällä jokaiseen hyvinvoinnin ulottuvuuteen subjektivistiset mittarit objektiivisten mittareiden oheen. Muutoksena aikaisempaan tässä näkemyksessä onnellisuutta tarkastellaan loving-ulottuvuuteen kuuluvana subjektivistisena mittarina. (Uusitalo & Simpura 2022, 40–41.)

2.3 Päihderiippuvuuden aiheuttamat haasteet yksilölle

Päihteistä koituu yksilölle tyypillisesti erilaisia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia (Lancaster & Chacksfield 2014, 443). Liikaa päihteitä käyttävällä voi ilmetä haasteita fyysisestä hyvinvoinnista huolehtimisessa, mikä vaikuttaa välillisesti myös terveyteen. Vaikeuksia voi esiintyä muun muassa ravitsemukseen, lääkitykseen, ehkäisyyn, riittävään uneen ja hygienian hoitoon liittyen. (Ekqvist & Kuusisto 2019, 292.) Ravinnon, terveyden ja puhtauden ohella turvallisuudesta ja raha-asioista huolehtimisen kyvykkyys heikkenee pakonomaisen päihteiden käytön myötä (Lancaster & Chacksfield 2014, 452).

Riippuvuus aiheuttaa arjessa hankaluuksia, koska se alkaa hallita kaikkia arjen toimintoja. Yhteiskunnallisten rutiinien mukaiseen toimintaan osallistumisesta tulee haastavampaa tai mahdotonta ja muut ihmiset alkavat näkemään riippuvuudesta kärsivän sekä hänen yhteiskuntakelpoisuutensa muuttuneena. (Raento & Tammi 2013, 8.) Päihteiden ongelmakäyttö voi syrjäyttää yksilön tavanomaisten sosiaalisten yhteisöjen, kuten harrastustoiminnan, opintojen ja työn ulkopuolelle. Vastavasti ilman näitä yksilö voi päätyä käyttämään liiallisesti päihteitä. (Ekqvist & Kuusisto 2019, 294.)

Päihdehäiriön kanssa eläviin ihmisiin kohdistuu merkittävää stigmaa sekä ympäröivän väestön keskuudessa että terveydenhuollon toimikentällä (Isom, Shadravan & Wilson 2021, 146). Päihdepalveluita käyttävät asiakkaat voivat kantaa mukanaan paljon vaikeita asioita, joiden vuoksi he saattavat kokea voimakasta häpeää. Yksilöllä ilmenevistä sosiaalisista ongelmista voi seurata itsetunnon ja -kunnioituksen hankaluuksia, mikä voi tuoda haasteen luottamuksellisten vuorovaikutussuhteiden rakentamiseen. Päihdepalveluita käyttävällä asiakkaalla voi olla takanaan kokemuksia huonosta kohtelusta, minkä vuoksi hänellä voi ilmetä viranomaisia ja muita auttamistahoja kohtaan epäluottamusta. (Poikonen & Kekoni 2019, 76.)

3 MATALAN KYNNYKSEN PÄIHDEPALVELUJA PÄIVÄKESKUKSISTA

3.1 Päihdetyöhön painottuva päiväkeskus palveluna

Päihdetyön päiväkeskuksella tarkoitetaan avointa ja matalankynnyksen periaatteita noudattavaa kohtaamispaikkaa, joka tarjoaa päihteitä ongelmallisesti käyttäville tukea heidän arkielämäänsä. Toimintaan osallistuminen ei vaadi sitoutumista tai lähetettä, eikä osallistumisesta peritä maksua. Päiväkeskuksen tulee olla sijoitettuna kiinteään tilaan sekä aukioloaikojen tulee olla säännölliset. Toiminnalle vaaditaan myös oma ylläpitäjä. Kohtaamispaikka voidaan määritellä päihteettömäksi tilaksi tai toimintaan osallistuminen voidaan sallia myös päihtyneille. Päiväkeskustoiminta voi pitää sisällään muun muassa ryhmä- ja työtoimintaa. (Lund 2008, 17.) Päiväkeskukset tarjoavat asiakkailleen ruokailumahdollisuuksia, ruuanjakoa, mahdollisuutta neuvojen vaihtoon sekä vertaistukiryhmätoimintaa. Kävijäkunta voi olla moninaista kuten kodittomia, päihteidenkäyttäjiä, raittiita, työttömiä tai yksinisiä asiakkaita. Toimintaa voidaan ylläpitää palkattujen työntekijöiden tai vapaaehtoisten toimijoiden avulla. (Tepponen 2015, 16.)

Päiväkeskustoiminnan tarkoituksena on osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen sekä lähipalveluiden turvaaminen heikko-osaisille ihmisille. Päiväkeskus voi olla yksilölle ainut konkreettinen tuen lähde, josta tarjoutuu apua, ohjausta ja neuvontaa. (Innanen & Pitkänen 2014, 24.) Päiväkeskusyhteisön sisällä asiakkaalla on mahdollisuus opetella ottamaan vastuuta itselleen sopivin keinoin. Vastuunkannon aloittaminen voi olla helpompaa yhteisötasolta, jota seuraa myöhemmin yksilötason vastuu itseään koskien. Vahvistunut vastuunottokyky voi ilmetä esimerkiksi oma-aloitteisten pienimuotoisten tehtävien tekemisenä. Asiakas voi esimerkiksi avustaa työntekijää, hoitaa siivoustehtäviä tai tehdä pieniä korjaustöitä. Toisin sanoen asiakkaat ryhtyvät vapaaehtoistyön tekemiseen. Asiakkaat voivat myös toteuttaa ryhmämuotoista tekemistä muille päiväkeskuksen toimintaan osallistuville. Joidenkin asiakkaiden kohdalla vastuunottokyvyn lisääntyminen saattaa johtaa kuntouttavan työtoiminnan tai harjoittelun aloittamiseen taikka jopa vakinaiseen työllistymiseen päiväkeskuksessa. (Tepponen 2015, 34–35.)

Partasen (2015, 489) mukaan päihdeongelmista kärsiville suunnatulla päiväkeskustoiminnalla on arjessa selviytymisen näkökulmasta tukeva, rohkaiseva ja auttava vaikutus päihdeongelmaista kärsiville sekä heidän läheisilleen. Päiväkeskusten merkittäviä aikaansaannoksia ovat asiakkaiden osallisuuden lisääminen ja päihteistä johtuvien haittojen ehkäiseminen. Näiden lisäksi päiväkeskukset toimivat asiakkaiden ja palvelujärjestelmän välissä madaltaen kynnystä. (Tepponen 2015, 42.) Asiakkailla voi olla mahdollisuus tavata myös muita toimijoita päiväkeskuksessa, kuten sosiaalityöntekijöitä, diakoneja tai sairaanhoitajia. Päiväkeskusten yhteistyöverkoston voi kuulua osaksi eri järjestöjen edustajat, kunta, seurakunta, työ- ja elinkeinotoimisto, kansalaiset sekä yrittäjät. (Innanen & Pitkänen 2014, 24.) Päiväkeskusten kävijäkuntaan lukeutuu yleensä paljon asiakkaita, joille tuen ja ohjauksen saaminen on tärkeää. Nykyisellään yksilön tulisi olla perillä palvelujärjestelmästä, palveluiden hakemisesta sekä omien oikeuksien puolustamisesta. Tämä ei kuitenkaan aina ole mahdollista esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien kohdalla puutteellisten taitojen ja voimavarojen vuoksi. Päiväkeskuksessa työskentelevällä onkin mahdollisuus tarjota näissä tilanteissa apua ja tukea asiakkaalle. (Tepponen 2015, 42.)

Päiväkeskus päihdetyön erityisenä palveluna on ollut sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu 1.7.2023 lähtien, jolloin tuli voimaan lain 24 b pykälä. Laki velvoittaa hyvinvointialueita järjestämään päiväkeskuspalvelua sellaisille henkilöille, joiden päihteiden käyttö on ongelmallista. Palveluissa on oltava saatavilla perustarpeisiin vastaavaa palvelua sekä sosiaaliohjausta. Palvelut on mahdollistettava myös päihtyneille ja niitä tulee voida käyttää anonyymina. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 24 b §.) Päiväkeskus Pysäkki ry ei ole edellä mainitun lain pykälän mukainen toimija. Yhdistyksen toiminta on päihteetöntä eikä esimerkiksi maksuttoman ruokailun tarjoaminen ole mahdollista. (Laitinen 2023.)

3.2 Ennaltaehkäisevä päihdetyö

Laki säättää julkisen vallan veloitteesta ehkäistä toimillaan päihteistä ja rahapelaamisesta johtuvia haittoja. Julkisen vallan ja yleishyödyllisten yhteisön tulee tehdä keskinäistä yhteistyötä tämän veloitteen toteuttamiseksi. (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015, 1 §.) Ennaltaehkäisevällä päihdetyöllä tarkoitetaan yksilön, yhteisön sekä yhteiskunnan hyvinvoinnin, terveyden sekä turvallisuuden tukemista. Tavoitteena on vahvistaa suojaavia tekijöitä ja vähentää altistusta riskitekijöille. Lisäksi tarkoituksena on vaikuttaa päihteisiin ja rahapelaamiseen liittyviin asenteisiin ja tietouteen sekä vähentää päihteidenkäyttöä ja niiden haittavaikutuksia. Käytännössä ennaltaehkäisevä päihdetyö vaikuttaa vähentävästi päihteiden saatavuuteen ja tarjontaan erilaisten menetelmien, viestinnän sekä työn rakenteiden vahvistamisen avulla. (Markkula, Karlsson, Ollila & Strand 2022, 10–12.) Laissa ehkäisevän päihdetyön määritelmässä haitoista on erotettu terveydelliset, sosiaaliset sekä yhteiskunnalliset haitat (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015, 2 §).

Päihteistä riippuvaisten ihmisten vapaa-ajanvietto painottuu päihteiden siivittämään ympäristöön ja tietoisuus päihteidenkäytön ulkopuolisesta vapaa-ajantoiminnasta voi olla vähäistä tai puuttua kokonaan (Lancaster & Chacksfield 2014, 450). Järjestöt, seurakunnat sekä hengelliset yhteisöt toteuttavat moninaista ennaltaehkäisevää päihdetyötä. Toimijat tarjoavat merkityksellistä päihteetöntä tekemistä, matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, vertaisia ja tiedotusta ennaltaehkäisevän päihdetyön menetelmistä tai päihteisiin liittyvistä riskeistä. Päiväkeskuksista tarjoutuu myös luonteva ympäristö huolen puheeksiottoon ja palveluihin ohjaamiseen koskien asiakkaan päihteidenkäyttöä tai muulla tavoin muuttunutta käytöstä. (Markkula ym. 2022, 18, 89.)

Päihteidenkäyttäjille tarjottava oikea-aikainen tuki päihdehaittojen tunnistamiseen ja ehkäisemiseen kuuluvat osana päihdehoitotyön tehtäväkenttään. Tunnistamalla riskit ja varhaiset haitat voidaan ehkäistä haittojen ja riippuvuuksien kehittyminen tai mahdollinen paheneminen. (Partanen 2015, 482.) Markkulan ym. (2022, 81) mukaan riskien varhainen tunnistaminen pienentää vakavimpien haittojen syntymisen riskiä. Merkittävänä tehtävänä työntekijällä on asian puheeksiotto tai lyhytkestoinen tilanteiden selvittely ja neuvonnan antaminen. Päihteidenkäyttäjille tarjotaan tukea oman tilanteen hahmottamiseen sekä kannustetaan omaa hyvinvointia koskevaan vastuunkantamiseen ja päihteidenkäytön muutokseen. (Partanen 2015, 482.)

3.3 Vertaisilta tukea muutokseen

Vertaisuuden, vertaistuen ja vertaistoiminnan käsitteitä käytetään monesti toistensa synonyymeina. Vertaisuudessa on kyse ihmisten keskinäisestä suhteesta. Vertaistuella tarkoitetaan taas toimintaa,

joka perustuu omaehtoisuuteen. Toisin sanoen vertaiset tekevät hyvää itselleen ja muille. (Mikkonen & Saarinen 2018, 20.) Kyse on vastavuoroisesta tuesta, jota elämäkokemusten yhdistämät osapuolet antavat toisilleen yksilölliseen kokemukseensa pohjautuen (Kotovirta 2018, 170). Kokemusten jakamisen kautta syntynyt tuki voi olla tiedollista, emotionaalista tai sosiaalista (Kippola-Pääkkönen 2018, 186). Vertaistuen toteutus on kuitenkin useiden ulkoisten tekijöiden vaikutuksen alaisena. Ammatillainen tai myöskään läheinen ei voi toimia vertaistuen tarjoajana ilman jaettua kokemusta. Vertaistoiminta puolestaan kattaa käsitteenä enemmän kuin vertaistuki. Siihen katsotaan lukeutuvaksi kaikki se toiminta, mitä vertaistuki pitää sisällään. (Mikkonen & Saarinen 2018, 20, 31.) Vertaistoiminta voi yhtä lailla olla vapaa-ajan viettoa tai säännönmukaisesti kokoontuvia vertaistukiryhmiä (Kotovirta 2018, 170).

Positiivinen yhteisöllisyys lisää yhteisön jäsenten hyvinvointia (Mikkonen & Saarinen 2018, 75). Ihmiselle on tärkeää tunne siitä, että hänet koetaan merkityksellisenä muiden ihmisten keskuudessa, hänellä on oikeutus olla olemassa ja hänet hyväksytään sellaisena kuin on. Myös yhteisöissä on sääntöjä, jotka mahdollistavat tietynlaisen olemassaolon ja tekemisen. Yksilön yhteiskunnallista asemaa vahvistaa tunne siitä, että hän on vähintään yhdelle ihmiselle merkityksellinen ja hänen olemassaolonsa on aiheellista. Yksilön hyvinvointia voi alentaa yhteisön osoittama tyytymättömyys hänen toimintaansa kohtaan. Puolestaan sosiaalinen kanssakäyminen ja hyväksytyksi tuleminen kohentavat yksilön hyvinvointia. (Törrönen 2016, 52–56.) Vertaistuesta tarjoutuu mahdollisuuksia yksilön perustarpeiden tyydyttämiseen, joten sitä voidaan käsitellä myös hyvinvointiin kuuluvana tekijänä. Vaikutukset ulottuvat läheisten kautta myös lähiyhteisön tasolle. Yhteisöllisyyden pohjimmainen tarkoitus on liittymisen ja hyväksytyksi tulemisen tarpeiden tyydyttyminen, minkä myötä myös itsensä toteuttaminen mahdollistuu. (Mikkonen & Saarinen 2018, 76.)

Luottamus ja vertaistuki ovat osa vertaisuutta. Kun vertaisten keskuudessa vallitsee luottamuksen ilmapiiri, on vuorovaikutus, henkilökohtaisten kokemusten jakaminen, muiden kuuleminen, tunteiden näyttäminen ja käsittely, muiden kokemuksista oppiminen ja vaihtoehtoisten selviytymiskeinojen havaitseminen mahdollista. Yksilölle tarjoutuu apua sopeutumiseen sekä kokemuksia osallisuudesta, millä sen sijaan on vahvistava vaikutus sosiaaliseen pääomaan, pystyvyyteen ja voimaantumiseen. (Mikkonen & Saarinen 2018, 21.) Vertaistuessa on kyse psykososiaalisesta tuesta, joka vaatii toteutukseen osallistujien omaa aktiivisuutta jakaa kokemuksiaan muiden kanssa (Kippola-Pääkkönen 2018, 186). Osallistujien voimavaroilla ja elämässä vallitsevalla tilanteella on esiintyvien tarpeiden ohella vaikutusta vertaistuen käytännön toteutumiseen (Mikkonen & Saarinen 2018, 21).

Vertaisuuteen pohjautuvaa tukea voidaan käyttää suunnitellusti yhtenä kuntoutumista edistävänä keinona (Kippola-Pääkkönen 2018, 176). Vertaistoiminnalla voidaan pyrkiä edistämään päihderiippuvuudesta toipumista, vähentämään haittoja sekä vahvistamaan elämänlaatua ja -hallintaa. Vertaistoiminnalla on riskejä vähentävä, muutoshalukkuutta aikaansaava sekä ongelman hallintaa ja muutoksen ylläpitämistä edistävä vaikutus. Se toimii myös osallistavana ja aktivoivana tekijänä yksilön elämässä sen yhteisöllisyyttä, vastavuoroisuutta sekä pystyvyyden tunnetta vahvistavan vaikutuksensa vuoksi. Omalla esimerkillä myötävaikutettu muutos muiden päihteitä käyttävien henkilöiden toiminnassa voi edistää myös yksilön omasta hyvinvoinnista välittämistä. (Kotovirta 2018, 170.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää päiväkeskustoiminnan asiakkaiden näkökulmia omista tuen tarpeistaan, kokemuksia päiväkeskustoiminnasta heidän hyvinvoinnilleen sekä näkemyksiä toimintamuotojen kehittämistarpeista. Tavoitteena on tuottaa tietoa toimeksiantajalle toiminnan kehittämisen tueksi tarjoten mahdollisuuden vastata toiminnalla paremmin asiakkaiden tarpeisiin.

Opinnäytetyölle asetetut tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisiin asioihin asiakkaat kokevat tarvitsevansa tukea ja apua?
2. Millaisia kokemuksia asiakkailla on päiväkeskustoiminnasta hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta?
3. Millä tavoin nykyisiä toimintamuotoja voisi asiakkaiden mielestä kehittää?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusympäristö ja opinnäytetyöprosessin käynnistyminen

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Päiväkeskus Pysäkki ry. Yhdistys on aloittanut toimintansa Iisal-
messu vuonna 1994 ja toimii tällä hetkellä Iisalmen lisäksi myös Vieremällä ja Sonkajärvellä (Päivä-
keskus Pysäkki ry julkaisuaika tuntematon a). Yhdistys on Sininauhaliiton jäsenjärjestö sekä työnan-
tajaliitto HALI ry:n jäsen (Päiväkeskus Pysäkki ry julkaisuaika tuntematon b).

Yhdistyksen toimintaa ohjaa kristillishumaani katsomus ja sen perustehtävä on päihteitä ongelmalli-
sesti käyttävien auttaminen sekä ennaltaehkäisevän valistustyön tekeminen. Yhdistyksen tehtäväalu-
eeseen kuuluu päihdehaittojen sekä riippuvuuksiin liittyvien haasteiden ja sosiaalisten ongelmien
ennaltaehkäisy ja vähentäminen; terveyden, sosiaalisen tasa-arvon, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin
vahvistaminen; yhteiskunnallisiin epäkohtiin kohdistuva vaikuttamistyö; lähtökohtien luominen jä-
senten toteuttamalle muiden elämänhallintaa edistävälle toiminnalle; jäsenille suunnattujen opinto-,
sosiaali- ja kulttuuripalvelujen järjestäminen sekä harrastusmahdollisuuksien kehittäminen. Yhdistyk-
sen toiminta on voittoa tavoittelematonta ja se toteuttaa päiväkeskustoimintaa, jonka palvelutarjon-
taan kuuluu päihdehuollon avo- ja välimuotoiset palvelut sekä kuntoutuspalvelut, työllistämispalvelut
ja työhönkuntoutuspalvelut, perushuollon (ruoka, puhtaus, lämpö) tarjoaminen, mahdollisuudet
ajanviettoon ja työtehtäviin, retket, valistustilaisuudet ja keskusteluapu. (Päiväkeskus Pysäkki ry jul-
kaisuaika tuntematon b.)

Opinnäytetyöprosessi alkoi loppusyksystä 2022 toimeksiantajan kartoituksella ja aiheen valinnalla.
Sovimme tuolloin Päiväkeskus Pysäkki ry:n toiminnanjohtajan kanssa alustavasti yhteistyöstä.
Saimme mahdollisuuden vaikuttaa itse opinnäytetyön aiheeseen ja ehdotimme laadullisen tutkimuk-
sen tekemistä asiakkaiden kokemuksista päiväkeskustoimintaan liittyen. Lopullinen aihe ja tutkimus-
kysymykset tarkentuivat prosessin edetessä. Ideapaperimme hyväksyttiin koulun suunnalta joulu-
kuussa 2022, minkä jälkeen saimme opinnäytetyöllemme nimetyt ohjaajat. Aloimme työstämään
aktiivisesti opinnäytetyösuunnitelmaa ja opinnäytetyön ohjaajamme hyväksyivät sen huhtikuussa
2023. Suunnitelman työstämisen ohessa laadimme myös tietosuojaselosteen (liite 1), jonka kä-
vimme läpi sähköpostitse Savonia-ammattikorkeakoulun tietosuojavastaavan kanssa. Kävimme toi-
minnanjohtajan kanssa viestinvaihtoa sähköpostin välityksellä opinnäytetyöprosessiin liittyen. Pi-
dimme kevään aikana myös yhteispalavereja ohjaajiemme kanssa ja osallistuimme opinnäytetyön
menetelmäpajoihin. Haimme keväällä myös tutkimuslupaa (liite 2) opinnäytetyön toimeksiantajalta
ja lupa myönnettiin huhtikuussa 2023. Liitteenä olevasta tutkimusluvasta on piilotettu osapuolten
allekirjoitukset tietosuojasyistä. Myös opinnäytetyön ohjaajien nimet on peitetty heidän pyynnös-
tään.

5.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa
tutkija tuottaa tietoa omaan tulkintaansa pohjautuen. Tutkimustavassa ollaan kiinnostuneita siitä,
millaisia käsityksiä tai kokemuksia sekä niihin liittyviä merkityksiä yksilöillä ja yhteisöillä on suhteessa
johonkin ilmiöön. (Vilka 2021a, 17–18.) Tavanomaista laadulliselle tutkimukselle on pyrkimys käsi-
teltävän ilmiön ymmärtämiseen tutkittavien ihmisten maailmasta käsin (Juuti & Puusa 2020a, 9).

Vilkan (2021b, 63) mukaan tutkimusmenetelmän valintaa tukee pohdinta siitä, millaista tietoa tutkimuksen avulla pyritään saavuttamaan. Tutkimusprosessissa kaikki tehdyt valinnat ohjaavat toisiaan ja tämä alkaa jo tutkimusongelmasta. Tutkimusmenetelmän valinta ei siis pohjautu tutkijan omaan kiinnostuneisuuteen vaan tutkimusongelmaan, tutkimuskysymyksiin ja tiedonintressiin. (Vilka 2021b, 68.)

Tutkimusmenetelmä toimii ohjaavana tekijänä valittaessa käytettävää aineistonkeruumenetelmää (Vilka 2021b, 68). Hankimme tutkimusaineiston toteuttamalla avoimen kyselyn Päiväkeskus Pysäkki ry:n Iisalmen yksikön asiakkaille. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineiston hankkimiseen voidaan käyttää montaa erilaista tapaa (Vilka 2021b, 122). Kyselyn laatiminen on yksi aineistonkeruumenetelmä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 193). Vilkan (2021b, 94) mukaan kyselylomakkeen käyttö on yleisin aineistonkeruutapa määrällisissä tutkimuksissa, mutta Tuomi & Sarajärvi (2018, 83) nimeävät kyselyn myös yhdeksi laadullisessa tutkimuksessa yleisimpänä käytettäväksi menetelmäksi haastattelun, havainnoinnin ja erityyppisistä dokumenteista kerätyn aineiston ohella. Avoimia kysymyksiä käytetään yhtenä kysymyksen muotona kyselyissä. Tällöin lomakkeeseen on kirjattu kysymys ja annettu sille vastaustila. Huolellisella lomakkeen koostamisella ja kysymysten muotoilulla on mahdollista myötävaikuttaa tutkimuksen onnistumiseen, tutkimuksen aiheen ollessa kuitenkin keskeisin vaikuttava asia vastaamisen näkökulmasta. (Hirsjärvi ym. 2014, 198.)

Valitsimme aineiston keruumenetelmäksi kyselyn, koska pyrkimyksenämme oli tavoittaa useita päiväkeskusasiakkaita saaden mahdollisimman monen näkemykset ja kokemukset osaksi tutkimusta. Tarkoituksenamme oli tuottaa tietoa, jota toimeksiantaja voi hyödyntää toiminnan kehittämisessä, joten näimme tärkeänä, että asiakkaille tarjottiin mahdollisuus saada äänensä kuuluviin. Emme keränneet asiakkailta taustatietoja, koska näimme, ettei se ollut tutkimuksen kannalta tarpeellista. Asiakkaiden anonymiteetin säilyttämiseksi, emme olisi voineet eritellä tutkimustuloksia tiettyjen taustatietojen mukaisesti. Pohdimme erilaisten taustatietojen keräämistä myös siitä näkökulmasta, että se olisi voinut olla vaikuttavana tekijänä vastaushalukkuuteen. Toimimme sensitiivisten asioiden äärellä, joten tietojen antaminen olisi voinut herättää asiakkaisissa luottamukseen liittyviä kysymyksiä. Samaa pohdintaa kävimme aineistonkeruumenetelmää valitessamme haastatteluun liittyvän nauhoituksen kohdalla. Ajattelimme, että nauhoitus olisi voinut nousta kynnyskysymyksiä osallistua haastatteluun tai se olisi voinut vaikuttaa epäsuotuisasti haastatteluvastauksiin.

Otimme huomioon myös etukäteismarkkinoinnin aineistonkeruuseen liittyen ja teimme yksikköön etukäteen toimitettavan mainoksen (liite 3). Laadimme myös saatekirjeen (liite 4) valmiiksi aineiston keruuta varten. Kyselylomakkeessa (liite 5) oli kolme kysymystä ja ne olivat muodoltaan avoimia. Lomake oli visuaalinen ja rungoltaan selkeä sekä kysymykset helposti ymmärrettävät. Lomakkeessa oli maininta, että vastaaja antaa vastauksellaan suostumuksen käyttää tietoja tutkimukseemme sekä suostumuksen henkilötietojensa käsittelyyn. Varmistimme tämän menettelytavan sopivuuden Savonia-ammattikorkeakoulun tietosuojavastaavalta. Testasimme kyselyn ennen varsinaista kyselyn toteuttamista luetuttamalla sen silloiselle Päiväkeskus Pysäkki ry:n toiminnanjohtajalle. Vehkalahti (2019, 48) näkee etukäteistestauksen välttämättömänä mahdollisten kyselyyn liittyvien pulmatilanteiden tunnistamiseksi.

Keräsimme aineiston aikavälillä 8.–12.5.2023. Kyselylomakkeet olivat esillä Päiväkeskus Pysäkki ry:n Iisalmen yksikön yhteisessä oleskelutilassa. Saatekirje ja tietosuojaseloste löytyivät ilmoitustaululta kyselylomakkeiden yhteydestä. Lisäksi pöydällä ja sosiaalisessa mediassa oli mainokset kyselyyn liittyen. Kyselylomakkeet kerättiin suljetuissa kirjekuorissa lukolliseen vastauslaatikkoon. Kirjekuoret eivät kuuluneet alkuperäiseen suunnitelmaan, mutta otimme ne käyttöön yksityisyyden varmistamiseksi. Kyselyyn osallistujat saivat kahvilipun kiitokseksi vastaamisesta. Kävimme viikon aikana yksikössä paikan päällä tiedottamassa kyselystä sekä huolehtimassa prosessin sujumisesta.

Opinnäytetyössä otettiin huomioon, että kaikille ihmisille kirjallinen tuottaminen ei ole luonnollisin tapa ilmaista itseään. Toimeksiantajan ehdotuksesta meillä oli mahdollisuus hyödyntää toimeksiantajan yksikössä toimineen sosionomiopiskelijan työpanosta. Pidimme opiskelijalle erillisen perehdytyksen aineistonkeruuta koskien. Aluksi kerroimme opiskelijalle opinnäytetyön tarkoituksesta ja tavoitteesta sekä tutkimuskysymyksistä. Annoimme tietoa aineiston keruuseen liittyen ja kerroimme kyselylomakkeen sisällöstä sekä saatekirjeestä ja tietosuojaselosteesta.

Ohjeistimme opiskelijan tilanteeseen, jossa asiakas tarvitsee apua lomakkeen täyttämässä. Pyydsimme opiskelijaa kirjaamaan tällöin sanatarkasti lomakkeisiin asiakkaiden kertomat asiat. Korostimme kuitenkin, että lomake oli lähtökohtaisesti tarkoitettu asiakkaan itsensä täytettäväksi. Annoimme opiskelijalle ohjeistuksen pyytää asiakkaita lukemaan saatekirjeen ja tietosuojaselosteen ennen kyselyn täyttämistä. Opiskelijan tarjoutuessa asiakkaan avuksi, pyysimme kuitenkin, että asiakas lukisi kysymykset itse tai opiskelija toistaisi ne kuten ne ovat lomakkeessa. Painotimme opiskelijan tulkinnan poissulkemista asiakasta avustaessa. Ohjeistimme, että asiakkaan tuli saada käyttää kyselyyn haluamansa ajan ilman kiirettä ja esimerkiksi ilmaista halunsa siirtyä seuraavaan kysymykseen. Neuvoimme että asiakkaalle oli tarjottava mahdollisuus vastausten läpilukemiseen sekä tarvittavien muutosten tekemiseen. Mikäli opiskelija avusti asiakasta, tuli hänen kirjata kyselylomakkeen yläreunaan ”opiskelija kirjannut”. Anonymiteetin säilyttämiseksi painotimme, että kyselyyn vastaaminen tuli jäädä vain opiskelijan ja asiakkaan tietoon. Kerroimme opiskelijalle myös vastaajien oikeudesta kahvilippuun ja toimintaohjeet, kuinka asiakkaat saavat meihin yhteyden aineistonkeruun aikana. Annoimme myös ohjeet vastausten palauttamista koskien. Saadun aineiston perusteella totesimme, ettei opiskelija ollut avustanut vastaajia kyselylomakkeiden täyttämässä, sillä yhdestäkään lomakkeesta ei löytynyt pyytämäämme merkintää opiskelijan kirjauksesta.

Koimme haasteelliseksi määritellä etukäteen, millaisen kappalemäärän vastauksia tarvitsimme tutkimukseemme. Mielestämme vastausten sisältö ovat keskeisessä osassa aineiston riittävyden tarkastelussa. Eskolan & Suorannan (2000, 62) mukaan kylläntyminen eli saturaatio on eräs keino riittävän aineiston arviointiin. Riittävälle aineiston määrälle he esittävät yleispätevän ohjeen: aineistoa tulee olla niin paljon kuin valittu aihe edellyttää. Laadulliseen tutkimukseen tarvittavan aineiston koko riippuu siis pitkälti tutkimuksesta. (Eskola & Suoranta 2000, 62–63.) Saturaatioissa on kyse siitä, että asiat alkavat kertautumaan aineistossa, toisin sanoen tutkittavilta saatava tieto ei tarjoa enää tutkimusongelman näkökulmasta mitään lisää aikaisempaan verrattuna (Tuomi & Sarajärvi 2018, 99).

Vilkan (2021b, 152) mukaan saturaatiota on vaikeaa määrittää etenkin silloin, kun tutkimuksen kohteena ovat yksilöiden subjektiiviset kokemukset. Jokaisen yksilön kokemus on ainoa laatuaan. Kokemuksissa ja merkityksenannoissa tapahtuu jatkuvaa muutosta myös yksilön itsensä kohdalla. Vilka antaa esimerkkinä tutkimushaastattelun, joka tarjoaa aina lisäinformaatiota uusilla haastattelukerroilla haastateltaessa yksilöä uudelleen. Myös kaikki haastattelutilanteet ovat omanlaisiaan riippumatta siitä, onko yksilöä haastateltu jo aikaisemmin ja tämä muovaa sitä, millaisia merkityksiä ihminen asioille antaa. Saturaatio ei siis ehkä sovellu kriteeriksi kaikkiin tutkimuksiin. (Vilka 2021b, 152–153.) Tässä opinnäytetyössä ei ole käytetty saturaatiota määrittämään aineiston riittävyttä. Aineisto on arvioitu riittäväksi sen perusteella, että se tarjosi vastaukset opinnäytetyölle asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Joistakin aineiston vastauksista oli kuitenkin havaittavissa keskinäisiä samankaltaisuuksia.

5.3 Aineiston analysointi

Tämän opinnäytetyön tutkimusaineiston analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Analyysilla pyritään kuvailemaan, tulkitsemaan ja ymmärtämään sitä ilmiötä, jota ollaan tutkimassa (Juuti & Puusa 2020b, 143). Laadullisten tutkimusten välillä esiintyy eroja analysointitavoissa eikä ole täsmällistä ohjetta, joka tukisi oikean analyysimenetelmän valintaa. Yleisesti ottaen vakioituja analysointitapoja on havaittavissa niukasti kvalitatiivisen tutkimuksen kentällä. (Puusa 2020, 145.) Perusajatuksena voidaan pitää, että analyysitavan valinta tehdään sen mukaan, mikä on tutkimusongelman tai -tehtävän kannalta paras eli saadaan optimaalisimmin vastaus haluttuun asiaan (Hirsjärvi ym. 2014, 224). Käytettävä analyysitapa on sidoksissa tutkimuksen tavoitteisiin sekä kokoon saatuun tutkimusaineistoon (Puusa 2020, 145).

Tuomi & Sarajärvi (2018, 103) kuvaavat sisällönanalyysin soveltuvan yleisesti hyödynnettäväksi perusanalyysimenetelmäksi laadullisen tutkimuksen kentälle. Sen voidaan nähdä olevan yksittäinen metodi, mutta myös laajempi teoreettinen kehys, johon on mahdollista kytkeä muita analyysikokonaisuuksia. Mikäli sisällönanalyysi käsitetään laajaksi teoreettiseksi kehykseksi siten, että kyse on kirjoitettuun, kuultuun ja nähtyyn perustuvan sisällön analyysistä, voidaan myös enemmistö muista laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä katsoa pohjautuvan sisällönanalyysiin. Tällä tavoin tarkasteltuna sisällönanalyysi ei ole vain laadullisessa tutkimuksessa hyödynnettävä analyysimenetelmä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103.)

Sisällönanalyysi on pääpiirteittäisellä erottelulla joko pragmaattinen tai narratiivinen analyysi. Pragmaattista analyysiä käyttäessä pyrkimyksenä on muodostaa tutkimusaineistosta eritellyistä yksittäisistä huomioista toisensa poissulkevia luokiteltuja kokonaisuuksia. Luokista tehdään ylä- ja alakategorioita ja kokonaiskuvan ymmärrystä tutkittavasta asiasta haetaan etsimällä merkityssuhteita kategorioiden välillä. Aineistolähtöinen lähestymistapa on yksi pragmaattisen analyysin toteuttamismuodoista. Analyysin tekeminen lähtee aineistosta ja luokittelu tehdään aineistoista nousseisiin asioihin. (Vilka 2021a, 154–156.)

Puusan (2020, 149) mukaan sisällönanalyysi toimii työkaluna tutkimusaineiston jäsentelyyn tulkinnan tueksi. Analyysissa lähdetään liikkeelle aineiston huolellisella läpikäymisellä. Analyysin laatu riippuu pitkälti siitä, millä tasolla aineiston sisältö on tutkijan tiedossa, joten tässä vaiheessa aineistoa

luetaan useasti tarkastellen sekä osia että kokonaisuutta. (Puusa 2020, 151.) Aineistolähtöinen analyysi on prosessi, joka koostuu kolmesta vaiheesta: aineiston redusoinnista eli pelkistämisestä, aineiston klusteroinnista eli ryhmittelystä ja aineiston abstrahoinnista eli teoreettisten käsitteiden luomisesta (Miles & Huberman 1984, Tuomen & Sarajärven 2006, 110–111 mukaan).

Aineiston pelkistämällä eli redusoinnilla tarkoitetaan tutkimusaineiston pelkistämistä tutkimuksen kannalta oleellisen muotoon. Tutkimusaineistoa voidaan esimerkiksi tiivistää tai pilkkoa osiin. Sisällysanalyysin alussa tulee asettaa analyysiyksikkö, kuten sana tai lause. Klusteroinnin eli ryhmittelyn vaiheessa alkuperäisilmauksia tarkastellaan huolellisesti pyrkimyksenä löytää ilmausten välisiä yhdenmukaisuuksia sekä eroja. Yhdistäviä tekijöitä sisältävät käsitteet kootaan ryhmiin ja niistä muodostetaan luokkia, joille annetaan kyseistä luokkaa yhdistävä nimi eli luodaan sille käsite. Klusteroinnin jälkeen siirrytään abstrahointivaiheeseen. Klusterointia pidetään kuitenkin abstrahointiprosessiin kuuluvana osana. Abstrahointivaiheessa aineistosta poimitaan tutkimukselle tarpeellinen tieto ja tätä tietoa käytetään teoreettisten käsitteiden luomiseen. Alkuperäisilmauksista kuljetaan kohti teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 111–114.)

Opinnäytetyön tutkimusaineisto koostui kymmenestä vastauksesta. Luimme jokaisen kyselylomakkeen vastaukset huolellisesti läpi. Enemmistö vastaajista oli vastannut jokaiseen kyselylomakkeen kysymykseen. Vastausten pituudet vaihtelivat. Vastauksia oli annettu kokonaisilla lauseilla, ranskalaisilla viivoilla, pilkulla erotettuna luettelona ja yksittäisillä sanoilla. Yhdessä vastauksessa oli jätetty tyhjäksi ensimmäisen kysymyksen vastauskenttä ja eräässä toisessa vastauksessa puuttui puolestaan vastaus kolmanteen kysymykseen. Yksi vastaaja oli myös vastannut kolmannen kysymyksen kohdalla ”en tiedä”. Aineiston luettuamme loimme Wordiin kolme taulukkoa otsikoiden ne kyselylomakkeen kysymysten mukaan. Jokaisessa taulukossa oli sarakkeet alkuperäisilmauksille ja pelkistetyille ilmauksille. Analyysiyksikkönä käytettiin ilmaisuja, jotka toivat esiin tutkimuksen kannalta merkityksellistä informaatiota. Ilmaisut olivat pituudeltaan yksittäisistä sanoista pidempiin ilmaisiin. Kokosimme taulukkoon tutkimuskysymysten kannalta oleelliset alkuperäisilmaisut karsien mielestämme epäolennaisen aineiston pois. Teimme tässä vaiheessa myös taulukon riveille alustavaa jaottelua kooten niihin samankaltaisia sitaatteja. Tämän jälkeen pelkistimme alkuperäisilmaisut taulukkoon ja yhdistimme samankaltaiset vastaukset yhdeksi pelkistetyksi ilmaisuksi (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Esimerkki aineiston redusoinnista

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu
"Mielialaani kohentaa muiden kanssa puhuminen sekä Pysäkin tarjoamat aktiviteetit ja tapahtumat."	Mielialan kohentuminen muiden kanssa keskustelemisen, aktiviteettien sekä tapahtumien myötä
"Psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointiani kohentavat Pysäkin käynnit."	Psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kohentuminen
"On samanhenkistä seuraa."	Samanhenkinen seura
"Saa tavata kavereita – –"	Kavereiden tapaaminen
"Paikan, jossa tavata ihmisiä ja kahvitella sekä oleilla."	Paikka ihmisten tapaamiseen, kahviteluun ja oleiluun
"Tänne voi tulla omana itsenä."	Saa olla oma itsensä
"Keskusteluapuakin olen saanut ja hyvää sellaista."	Keskusteluavun saaminen

Lähdimme alkuun tekemään pelkistetyn aineiston luokittelua tutkimuskysymyksittäin. Teimme jälleen kolme erillistä taulukkoa, johon lähdimme muodostamaan pelkistettyjä ilmaisuja yhdistäviä alaluokkia ja edelleen näitä alaluokkia yhdistäviä yläluokkia. Kokosimme samankaltaisia pelkistettyjä ilmaisuja yhdeksi ryhmäksi. Samankaltaisuuksia etsiessämme, mietimme ikään kuin jotakin yhteistä nimittäjää näille ilmaisuille. Toimimme samoin aloittaessamme alaluokkien luokittelun yläluokiksi.

Opinnäytetyön menetelmäpajasta saimme kuitenkin näkökulman siihen, että sisällönanalyysi tulisi tehdä samassa taulukossa. Tämän myötä rakensimme yhden taulukon, jossa oli sarakkeet alkuperäisilmaisuille, pelkistetyille ilmaisuille, alaluokille, yläluokille ja pääluokille. Aloitimme käytännössä sisällönanalyysin alusta ja ryhdyimme pohtimaan luokkien nimeämistä uudestaan. Käsittelimme taulukossa ilmaisuja kuitenkin tutkimuskysymyksittäin. Esimerkiksi toisen tutkimuskysymyksen kohdalla löysimme ilmaisuja, jotka viittasivat myönteisiin tunnekokemuksiin, olotilan tasapainottumiseen, sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin tarjoutuvaan tukeen, sosiaaliseen hyväksyntään sekä yhteisön sosiaaliseen tukeen. Muodostimme näistä alaluokat ja pohdimme, mikä käsite voisi kuvata kaikkia näitä alaluokkia. Tämän avulla saimme yläluokan "Psykososiaaliset voimavarat". Tällä tavoin ryhmitelimme ilmaisut ala- ja yläluokiksi (taulukko 2). Rakensimme samaan taulukkoon ala- ja yläluokat jokaiseen tutkimuskysymykseen liittyen ja yhdistimme yläluokat pääluokiksi nimeten ne tutkimuskysymysten pohjalta. Aloimme kuitenkin raportointivaiheessa miettimään, etteivät pääluokat olleet analyysin kautta saatuja tuloksia ja tästä syystä päädyimme luopumaan pääluokista jättäen analyysin yläluokkatasolle.

TAULUKKO 2. Esimerkki aineiston klusteroinnista ja abstrahoinnista

Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
Ilon saaminen	Myönteiset tunnekokemukset	Psykososiaaliset voimavarat
Mielialan kohentuminen muiden kanssa keskustelemisen, aktiviteettien sekä tapahtumien myötä		
Psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kohentuminen	Olotilan tasapainottuminen	
Uusien ihmisten tapaaminen	Tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin	
Samanhenkisen seura		
Pysäkillä käyminen ja kavereiden kanssa jutteleminen		
Ruuanjakopäivä mahdollistaa uusimpien juurujen kuulemisen		
Kavereiden tapaaminen		
Mahdollisuus ajanviettoon muutoin kuin yksin kotona		
Paikka ihmisten tapaamiseen, kahvitteluun ja oleiluun		
Kahvit, lehdet, ystävät		
Saa olla oma itsensä	Sosiaalinen hyväksyntä	
Keskusteluavun saaminen	Yhteisön sosiaalinen tuki	

Askel taaksepäin auttoi meitä hahmottamaan paremmin analyysiprosessia sekä muodostamaan aineiston sisältöä kuvaavia käsitteitä. Luokittelimme ja nimesimme aineistosta esiin nousseita asioita omaa ammatillista näkemystämme hyödyntäen. Analyysivaihe edellytti paljon ajatustyön tekemistä sekä ilmaisujen edestakaista siirtelyä taulukossa sekä luokkien uudelleen rakentamista ja nimeämisestä. Vielä raportoinnin loppuvaiheessa havaitsimme, että luokittelu ei ollut täysin looginen ja siinä esiintyi ristiriitaisuutta. Emme nähneet enää selkeää logiikkaa siinä, millä perusteella jotkin ilmaisut oli luokiteltu johonkin tiettyyn alaluokkaan, kun ne olisivat voineet yhtä hyvin olla toisessakin alaluokassa. Tämän vuoksi yhdistimme joitakin luokkia keskenään. Analyysiprosessin alkuvaiheessa ajattelimme joidenkin kyselylomakkeen vastausten sopivan paremmin toisen kysymyksen alle ja siirsimme

vastauksia sen mukaan. Nämä siirretyt ilmaisut vaikuttivat myös analyysiin ja tuloksiin. Saimme kuitenkin opinnäytetyön ohjaustapaamiselta näkökulman siihen, että tällaisessa aineiston siirtämisessä täytyy noudattaa varovaisuutta. Päädyimme lopulta siihen, että käsitelimme kyselylomakkeen jokaiseen kysymykseen saatuja vastauksia kyseisen tutkimuskysymyksen yhteydessä. Näin ollen tutkimustulokset ovat muodostuneet juuri sen aineiston pohjalta, mitä vastaajat ovat halunneet kunkin kysymyksen yhteydessä sanoa.

Analyysivaiheen lopussa värjäsimme luokat eri väreillä selkiyttämään tulosten raportoimista, sillä näin muodostuneet luokat olivat helpommin hahmotettavissa taulukosta. Opinnäytetyöprosessin aikana hyödyntämässämme menetelmäpajassa oivalsimme, ettei meillä ollut tiedossa koko aineiston sanamäärää. Tästä syystä kokosimme aineiston tutkimuskysymyksittäin erillisiin tiedostoihin sanamäärän laskemiseksi. Kokonaisuudessaan aineistoa oli yhteensä 420 sanaa. Aineisto oli tiivis, mutta antoi sisällöltään vastauksia opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Kaikki analyysissa syntyneet ylä- ja alaluokat löytyvät tämän raportin liitteistä yhteen taulukkoon koottuna (liite 6).

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Esiintyvät avun ja tuen tarpeet

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla haettiin tietoa asiakkaiden kokemista avun ja tuen tarpeista. Kyselylomakkeen ensimmäisessä kohdassa vastaajia pyydettiin kuvailemaan asioita, joihin he kaipaavat saavansa elämässään tukea ja apua. Sisällönanalyysissa yläluokkia muodostui kaksi, jotka olivat fyysiset tuen tarpeet ja psykososiaaliset tuen tarpeet.

Vastauksista nousi esille erilaisia fyysisiin tuen tarpeisiin lukeutuvia asioita. Osa vastauksista käsitteli terveyttä, johon viittasivat kommentit fyysisestä liikunnasta, terveysasioista ja haavahoidosta. Fyysisiä tuen tarpeita mainittiin myös arjenhallinnan näkökulmasta. Vastaajat nimesivät avun ja tuen tarpeikseen asioiden oikea-aikaisen hoitamisen, ruoka-avun, siivousavun, raha-asiat, arkipäivän toimintoasioiden ja virastoasioiden hoitamisen sekä lääkäriaikojen varaamisen.

”– Pitäisi saada potkua tehdä asiat silloin kun on niiden aika.”

”Raha-asiat, rahat hujauttavat mennä hetkessä, vaikka yritänkin budjetoida ne viikolleen...”

Vastaajien kuvailemissa tuen tarpeissa oli havaittavissa myös psykososiaalisia tuen tarpeita. Useat vastaukset liittyivät eri tavoin sosiaalisiin suhteisiin. Tarpeita ilmeni muun muassa samanhenkiselle seuralle, vertaistuelle, keskustelulle ammattilaisten kanssa sekä yksinäisyyteen liittyen. Yksi vastaaja myös kertoi päässeensä eroon epäterveestä yhteisöstä ja eräs toinen toi ilmi mielenterveytensä haasteet sekä antisosiaalisuutensa, joihin kokee saavansa tukea mielekkästä yhteisöstä. Yhdessä vastauksessa kuvattiin henkisen jaksamisen tuen tarvetta tuomalla ilmi kohtaamispaikasta tarjoutuva stressiä lieventävä vaikutus kouluarkeen. Erään vastaajan kommentti käsitteli työelämäosallisuutta ja siihen tarjoutuvaa tukea.

”– voisin joskus puhua pysäkin henkilökunnalle omista murheista.”

”– on mahtavaa, kun saan välillä tehdä myös oikeita töitäkin – –”

6.2 Pysäkiltä tarjoutuvat hyvinvointia tukevat asiat

Toisena tutkimuskysymyksenä oli, millaisia kokemuksia asiakkailla on päiväkeskustoiminnasta hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta. Vastaajien tehtävänä oli kyselylomakkeessa kertoa, mitä he kokevat Pysäkin tarjoavan heidän hyvinvoinnilleen. Sisällönanalyysin avulla yläluokiksi saatiin psykososiaaliset voimavarat, ravinto, sisältöä arkeen sekä tuki arjessa selviytymiseen.

Vastauksissa kuvattiin monipuolisesti psykososiaalisiin voimavaroihin kuuluvia seikkoja. Toiminnasta koettiin saatavan myönteisiä tunnekokemuksia, mistä kertoivat kommentit ilon saamisesta sekä mie-

lialan kohentumisesta. Yhdessä vastauksessa kävi ilmi olotilan tasapainottuminen vastaajan kuva-
tessa toiminnan edistävän hänen psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointiaan. Sosiaaliin vuorovaikutus-
suhteisiin saatavaa tukea käsiteltiin monessa eri vastauksessa. Kohtaamispaikan tarjoamat mahdolli-
suudet uusien vuorovaikutussuhteiden luomiseen ja jo luotujen suhteiden ylläpitämiseen sekä yli-
päänsä sosiaaliseen kanssakäymiseen nousivat vastauksista esille. Yksi vastaaja viittasi sosiaaliseen
hyväksyntään tuodessaan ilmi, että kohtaamispaikkaan voi mennä omana itsenään. Eräässä vas-
tauksessa käsiteltiin puolestaan yhteisön sosiaalista tukea, joka ilmeni kommentissa hyvän keskuste-
luavun saamisesta.

”Iloisuutta, sinne jos tulee ”myrksi” päällä ei ole sitä kyllä sieltä lähtiessä.”

”Tapaan uusia ihmisiä, joiden seurasta pystyn nauttimaan.”

”Ruuanjakopäivänä kuulee uusimmat ”juorut”.”

”Ei tarvitse viettää aikaa yksin kotona.”

Yhtenä yläluokkana oli ravinto, joka muodostui yhden vastauksen pohjalta. Vastaaja viittasi ruokai-
luun mainitessaan kavereiden tapaamisen ohella myös syömisen. Vastaukset sisälsivät asioita myös
arjen sisältöön liittyen. Toiminnan nähtiin mahdollistavan omien mielenkiinnon kohteiden toteutta-
mista. Vastaajat nimesivät hyvinvointiaan tukeviksi asioiksi itselleen mieluisat aktiviteetit. Vastauk-
sista oli löydettävissä myös arjen rytmejä käsitteleviä asioita. Kommenteissa nousivat esille rutiinit,
päivittäinen kohtaamispaikassa vierailu sekä kotoa poistuminen.

”Tekemistä, voi puuhata myös omia juttuja – – kuten käsitöitä.”

”Pääsen kotoa ulos.”

Vastauksissa näkyi myös arjessa selviytymisen tukeen viittaavia seikkoja. Yhden henkilön vastaus
kuvasi arjen sujuvoitumista hänen nostaessaan esiin avun saamisen muun muassa kauppa- ja ap-
teekkiasiointiin sekä päihteisiin ja asuntoasiaan liittyen. Osassa vastauksista käsiteltiin päihteettö-
män arjen ylläpitoa vastaajien tuodessa ilmi päivittäiseen raittiuteen ja alkoholista erossa pysymi-
seen saatavan tuen.

”Päivittäistä raittiutta tukee todella hyvin!”

”Paremmiin pysyn alkoholista erossa, kun on tällöinen paikka paikkakunnalla”

6.3 Toiminnan kehittämistarpeet

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä etsittiin vastauksia siihen, kuinka asiakkaat kehittäisivät Päiväkeskus Pysäkki ry:n toimintamuotoja. Kyselylomakkeen kolmannen kysymyksen ohjeistuksesta vastaajien tuli kuvailla, miten he kehittäisivät Pysäkin järjestämää toimintaa. Sisällönanalyyssissa yläluokiksi muodostuivat toiminnan sisällöllinen muutos sekä yksikön rakenteelliset seikat.

Useissa vastauksissa kehittämisehdotukset kohdistuivat toiminnan sisällöllisiin muutoksiin. Kehittämistarpeita ilmeni muun muassa toimintakulttuuria koskien. Vastaajat toivoivat vieraiden kutsumista sekä uskonnollisten tapahtumien vähentämistä. Osa vastauksista käsitteli kohdennettua toimintaa vastaajien esittäessä toiveita talousasioihin ja kodinhoitoon saatavasta neuvonnasta sekä nuorille kohdistetun toiminnan lisäämisestä ja yksikön tunnettavuuden vahvistamisesta nuorten keskuudessa. Monissa kehittämisehdotuksissa kuvattiin eri tavoin toiminnallista tekemistä. Vastaajat toivoivat uusia aktiviteetteja; luku-, keskustelu- ja maalauspiirien järjestämistä; hevostoimintaa; aamu-jumppia; pelikonsolia sekä retkien ja leirien lisäämistä kuten käyntejä näyttelyissä, uimahallissa, teatterissa, elokuvissa sekä tapahtumissa.

”– enemmän nuoremmille suunnattua toimintaa tai Pysäkki ylipäätään heille tutuksi.”

”Hevostelua – –, siitä on tykännyt vanhat että nuoret. Makkaranpaistopaikka on tässä paikassa ollut, jossa viimeksi on käyty, joten se oli kätevä, sai syödä samalla.”

Vastaukset sisälsivät kehittämisehdotuksia myös yksikön rakenteellisiin seikkoihin liittyen. Vastauksista oli havaittavissa toiveita aukioloaikojen laajentamisesta. Vastaajat lisäisivät toimintaa myös ilta- ja viikonloppuaikoihin. Johtajistoon esitettiin myös muutosehdotus. Yhdessä vastauksessa nousi esille kokemus epätasa-arvoisesta kohtelusta, johon nähtiin ratkaisuna muutokset johtoportaan.

”Mahdollisesti pidemmät aukioloajat olisivat mukavempia, ei siis jokapäiväiset vaan esim. pari kertaa kk iltapysäkkitoimintaa?”

”–viikonloppuna jonkun tunnin auki. Esim. lauantaisin, hyvin kyllä muuten on asiat.”

”Johtajat vaihtoon, ei ole tasapuolista kohtelua.”

7 POHDINTA

7.1 Yhteenveto ja tutkimustulosten tarkastelu

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää päiväkeskustoiminnan asiakkaiden näkökulmia omista tuen tarpeistaan, kokemuksia päiväkeskustoiminnasta heidän hyvinvoinnilleen sekä näkemyksiä toimintamuotojen kehittämistarpeista. Tavoitteena oli tuottaa tietoa toimeksiantajalle toiminnan kehittämisen tueksi tarjoten mahdollisuuden vastata toiminnalla paremmin asiakkaiden tarpeisiin. Koemme, että opinnäytetyölle asetetut tavoitteet täyttyivät. Tutkimuksen myötä saatiin arvokasta asiakkaiden kokemuksiin ja näkemyksiin pohjautuvaa tietoa, jota toimeksiantaja voi hyödyntää omassa kehittämistyössään.

Asiakkaiden avun ja tuen tarpeiden kuvauksissa nousi monipuolisesti esiin sekä fyysisiä tuen tarpeita että psykososiaalisia tuen tarpeita. Fyysisissä tuen tarpeissa kuvattiin terveyteen liittyviä tuen tarpeita, mutta erityisesti korostuivat arjenhallintaan liittyvät asiat. Tukea kaivattiin esimerkiksi siivoukseen, talousasioiden hoitoon sekä käytännön asioiden hoitamiseen eri tahojen suuntaan. Vastauksissa tuotiin esille Kelaan ja sosiaalitoimeen liittyvät virastoasiat sekä lääkäriaikojen varaaminen. Tämä osoittaa, että asiakkaat tarvitsevat konkreettista apua ja tukea käytännön asioissa. Tuloksissa voidaan havaita samankaltaisuuksia Tepposen (2015, 42) näkökulman kanssa liittyen päiväkeskuksen tehtävään palvelujärjestelmässä. Voiko tuen tarve Kelan, sosiaalitoimen ja terveydenhuollon asioissa toisaalta liittyä viranomaisiin kohdistuvaan luottamuksen puutteeseen, jonka Poikonen & Kekoni (2019, 76) nostivat esille päihdepalvelujen asiakkaiden kohdalla. Ruoka-apu mainittiin yhdessä vastauksessa, joka lukeutuu Allardtin teorian näkökulmasta having-ulottuvuuteen. Kommentti ruokaavusta voisi viitata taustalla olevaan fysiologiseen tarpeeseen ravinnosta, johon tämä vastaaja tarvitsee tukea päiväkeskuksesta.

Psykososiaalisissa tuen tarpeissa painotus oli sosiaalisista suhteista tarjoutuvassa tuessa. Vastauksissa kuvatut tarpeet käsittelivät muun muassa samanhenkistä seuraa, yksinäisyyttä, vertaistukea ja ammattilaisilta saatavaa keskustelutukea. Allardtin teoriaa tarkastellen tuen tarpeista nousi esille having- sekä loving-perusluokkaan kuuluvia tarpeita. Vastauksissa käsiteltiin having-ulottuvuuteen sisältyviä terveys- ja raha-asioita ja loving-ulottuvuuteen lukeutuvia sosiaalisia suhteita. Vaikka tässä yhteydessä selvitettiin avun ja tuen tarpeita, voisi tarpeiden taustalla nähdä ilmenevän niitä hyvinvointiin liittyviä tarpeita, joita Allardt kuvasi teoriassaan. Eräs vastaaja esimerkiksi kertoi tarvitsevänsä tukea yksinäisyyteen, mistä voisi päätellä, että taustalla on tarve sosiaaliseen kanssakäymiseen. Eräs toinen toi esille kaipaavansa tukea liikuntaan, mikä voisi viitata terveyden ylläpitämiseen ja tarpeeseen pysyä terveenä. Yhdessä vastauksessa puolestaan kuvattiin tuen tarvetta raha-asioiden hallintaan, minkä voisi nähdä kertovan siitä, että kyseinen henkilö haluaa löytää taloudellisen tasapainon sekä tulla toimeen omilla tuloillaan.

Psykososiaalisia tuen tarpeita tarkastellessa oli kiinnostavaa eräässä vastauksessa esille tullut kokemus työelämäosallisuutta koskien. Vastaaja korosti oikeiden töiden tekemisen mahdollisuutta, mistä voisi päätellä, että hän pitää yhteiskunnan toimintaan osallistumista merkityksellisenä, mutta tarvitsee kenties tähän tukea. Strandénin, Rutasen, Mutalahden & Metsätähden (2015, 109) mukaan päiväkeskus voi toimia areenana, jossa luodaan väyliä työelämän suuntaan. Vastaajan esille nostaman

työnteon voisi katsoa kuuluvan Allardtin having-perusluokkaan. Toisaalta vastaaja painottaa oikeita töitä, mikä voisi viitata asiakkaan itsensä toteuttamisen tarpeisiin, jotka ovat puolestaan osa being-ulottuvuutta.

Vastaajat nimesivät monenlaisia toiminnan tarjoamia seikkoja hyvinvoinnilleen. Tästä voidaan päätellä, että toiminnalla edistetään asiakkaiden hyvinvointia. Vastausten perusteella kohtauspaikasta tarjoutui asiakkaiden hyvinvoinnille psykososiaalisia voimavaroja, ravintoa, sisältöä arkeen sekä tukea arjessa selviytymiseen. Psykososiaalisia voimavaroja käsitellen tuloksista nousee korostuneesti esille sosiaaliset vuorovaikutussuhteet eri tulokulmista. Kohtauspaikasta tarjoutuu tukea sosiaaliin vuorovaikutussuhteisiin sekä yhteisön hyväksyntää ja sosiaalista tukea. Kukaan vastaajista ei maininnut vertaistukea suoraan tässä yhteydessä. Vertaisiin voisi viitata kommentit samanhenkisestä seurasta sekä saadusta keskusteluavusta. Toisaalta vertaistuki voi liittyä moneen eri vastaukseen ja se voi olla taustatekijänä asiakkaiden mainitsemisissa hyvinvoinnille saaduissa myönteisissä asioissa.

Näistä tuloksista voidaan päätellä, että päiväkeskus on merkityksellinen yhteisö kävijöiden hyvinvoinnille. Tulokset voisivat myös viestiä siitä, että vastaajilla on vähäisesti merkityksellisiä ihmissuhteita kohtauspaikan ulkopuolella. Esimerkiksi Tepponen (2015, 36) tuo ilmi, että isoimpina syinä päiväkeskukseen saapumisen taustalla ovat yleensä hyväksynnän puutteen ohella koettu yksinäisyys sekä sosiaalisten suhteiden heikkous tai niiden puuttuminen kokonaan. Usein asiakkaat rinnastavat päiväkeskusyhteisön kuin omaksi perheeksi, joka osoittaa sen, että päiväkeskukset ovat tärkeä osa sosiaalisten tarpeiden täyttämässä (Tepponen 2015, 36). Allardtin teoriassa edellä mainitut vuorovaikutussuhteisiin liittyvät tulokset viittaavat loving-ulottuvuuteen.

Tepponen (2015, 38) tuo esille myös kriittisen näkemyksen päiväkeskusyhteisöstä syrjäytymiskehityksen näkökulmasta. Sen mukaan toiminnalla voi olla jopa vahvistava vaikutus yhteiskunnasta syrjäytymiseen. Tepposen mukaan päihdetyön päiväkeskusasiakkailta ilmenee yhdistävinä tekijöinä huono-osaisuutta, kurjuutta, köyhyyttä sekä yhteiskunnallisen ulkopuolisuuden kokemuksia. Päihdeongelman sijaan yhdistäviä seikkoja näyttää olevan ennemminkin yksinäisyys ja työttömyys. (Tepponen 2015, 38.) Päiväkeskuksen myötä kävijöistä voi muodostua yhdistävien tekijöiden vuoksi erillinen syrjässä oleva sosiaalinen luokka, jota luonnehtivat useat erilaiset haasteet. Tästä syystä yksilöiden kokema osattomuuden tunne voi lisääntyä. (Tedre & Pulkkinen 2010, Tepposen 2015, 39 mukaan.) Tämä näkemys tuo yhden merkityksellisen tarkastelukulman siihen, että asiakkaita on tärkeää tukea myös päiväkeskuksen ulkopuoliseen toimintaan.

Useissa vastauksissa oli nähtävillä myös arkea käsitteleviä asioita. Toiminta antaa mahdollisuuden toteuttaa omia mielenkiinnon kohteita ja se tuo arkeen rytmiä sekä sujuvoittaa sitä. Päiväkeskuksen mahdollistama arkirytmii luo turvallisuutta ja sen merkitys turvallisuuden lähteenä on sitä korostuneempi, mitä vähemmän elämään kuuluu muita kannattelevia tekijöitä (Tepponen 2015, 26). Vastauksista nousi esille myös kohtauspaikan tarjoama tuki päihteettömään arkeen, minkä esille nostaminen voisi kertoa vastaajien omasta motivaatiosta päihteettömyyteen. Tepponen (2015, 19) tuo ilmi, että päiväkeskus voi olla asiakkaalle ainoa ympäristö päihteettömänä olemiseen. Edellä mainittuja seikkoja voi pitää myös ennaltaehkäisevässä mielessä tärkeinä.

Mielenkiintoista oli, että Allardtin having-perusluokkaan lukeutuva ravinto mainittiin toisen tutkimuskysymyksen yhteydessä vain yhdessä vastauksessa. Tämä oli hieman yllättävää, sillä ennako-oletuksenamme ajattelimme ruokailun olevan keskeisemmin mainittu tekijä hyvinvoinnin näkökulmasta. Tulos voisi osoittaa sen, että kohtaamispaikkaan hakeutumisen syyt painottuvat enemmän muihin asioihin.

Vastaajien esittämät kehittämissuositukset viestivät muutostarpeista toiminnan sisältöön sekä yksikön rakenteellisiin seikkoihin. Toiminnan sisällöllisten muutostarpeiden tarkastelussa keskeisimpänä kehitettävänä osa-alueena vastauksista nousi toiminnallinen tekeminen. Vastauksissa esiintyi toiveita erilaisista aktiviteeteista sekä yksikön sisällä että ulkopuolella. Tuloksista voisi päätellä, että asiakkaat kaipaavat arkeensa sisältöä. Päihteitä väärinkäyttänyt henkilö voi päihteiden käytön katkaistuaan kokea arkensa sisällyksettömäksi päihteiden täyttämän elämän jälkeen (Lancaster & Chacksfield 2014, 450). Strandén ym. (2015, 93) nostavat esille, että päiväkeskusympäristössä alkaneen harrastuksen myötä kynnys voi madaltua myös muuhun harrastustoimintaan osallistumiseen sekä sosiaalisten suhteiden luomiseen. Vastaajien toivomien uusien aktiviteettien mahdollistamisen voikin nähdä merkityksellisenä sosiaalisen osallisuuden edistämisen näkökulmasta. Osallisuuden tukemisen tärkeyttä voi pitää myös korostuneena tilanteessa, jossa henkilön sosiaalinen verkosto on kapeutunut päihteiden ongelmakäytön myötä. Tämä on myös ennaltaehkäisevästä näkökulmasta merkittävää. Järjestöjen mahdollistamalla yhteisellä toiminnalla on osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisäävä vaikutus, mikä osaltaan lujittaa suojaavia tekijöitä, jotka ehkäisevät päihteiden käyttöä sekä päihdehaittoja (Ehyt ry 2022, 26).

Tarkastellen tuloksista puolestaan yksikön rakenteellisia seikkoja, enemmistö vastauksista käsitteli aukioloaikojen laajentamista. Kehittämissuositusten yhteydessä mainittiin useaan kertaan yhteisöllinen toiminnallinen tekeminen. Yhteisöllisyyden elementti voisi viitata Allardtin loving-ulottuvuuden tarpeisiin, kun taas toiminnallisen tekemisen voisi nähdä liittyvän being-ulottuvuuden itsensä toteuttamisen tarpeisiin.

Myös muista tutkimuksista on löydettävissä samankaltaisuuksia tämän tutkimusten tulosten kanssa. Tarkastellut tutkimukset ovat sisältyneet joko MIPA-tutkimusohjelmaan tai MIPA 2.0 -tutkimusohjelmaan. MIPA-tutkimusohjelma toteutettiin vuosina 2015–2018 kymmenen järjestön ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteistyönä. Ohjelmalle laadittu tavoite oli tutkimustoiminnan, laadun ja yhteistyön kehittäminen järjestöissä. Tutkimusohjelman rahoitti Raha-automaattiyhdistys. (Pitkänen, Jokelainen, Sironen & Glad 2017, 11.) MIPA 2.0 -tutkimusohjelma on jatkoa aikaisemmalle tutkimusohjelmalle ja sen toteutus ajoittuu aikavälille 2019–2023 (A-klinikkasäätiö 2023). Tutkimusohjelmaa toteuttaa yhteistyössä kymmenen järjestöä, Diakonia-ammattikorkeakoulu sekä Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelma. Koordinoijana toimii A-klinikkasäätiö ja rahoittajana STEA. (A-klinikkasäätiö julkaisuaika tuntematon.)

Osana MIPA-tutkimusohjelmaa järjestettiin kyselytutkimus, joka kohdistui järjestökävijöiden elämäntilanteeseen, toimintakykyyn, palvelukokemuksiin ja -tarpeisiin. Pitkäsen ym. (2017, 2) katsauksessa tarkastellaan MIPA:n hyvinvointikyselyn vastauksia Elokolon kohtaamispaikkojen osalta (n=140). Toiminnalla nähtiin olevan enimmäkseen myönteisiä vaikutuksia hyvinvoinnille. 45 prosenttia vastaa-

jista koki hyvinvointinsa vahvistuneen toiminnan myötä ja samainen prosenttiosuus katsoi toiminnalla olleen hyvinvoinnin näkökulmasta ylläpitävä vaikutus. 10 prosentilla vastaajista oli näkemys, ettei toiminnasta aiheutunut itselle hyvinvointivaikutuksia. Vastaajista yhden prosentin osuus koki toiminnan vieneen omaa hyvinvointia negatiiviseen suuntaan. Avovastausten perusteella hyvinvoinnin edistäjänä nähtiin olevan muun muassa elämän mielekkyys, hyvä mieli ja terveyden parantuminen. (Pitkänen ym. 2017, 6.) Myös tämän tutkimuksen perusteella toiminnasta tarjoutui vastaajien hyvinvoinnille myönteisiä tunnekokemuksia.

Tutkimuksessa vertailtiin vastaajien kokemuksia elämäntilanteestaan ennen Elokolon toimintaan osallistumista ja toimintaan osallistumisen aikana. Mittarina tutkimuksessa käytettiin kouluarvosana asteikkoa. Tuloksissa korostuu toiminnan myönteiset vaikutukset psyykkiseen terveyteen, muuhun osallistumiseen, arjen sujumiseen, elämänlaatuun, perhesuhteisiin, asumiseen ja päihteiden käyttöön liittyen. (Pitkänen ym. 2017, 6.) Tämä tutkimus osoitti myös kohtauspaikan tarjoavan vastaajien hyvinvoinnille asioita, jotka liittyivät muun muassa psyykkiseen vointiin, arkeen sekä päihteettömyyteen.

Tutkimustietoa kerättiin myös avointen kysymysten avulla. Vastaajien tuli kuvailla voimaannuttavia tekijöitä omassa elämässään ja kertoa ajatuksiaan Elokolon toiminnasta. Lisäksi heille tarjottiin tilaisuus vapaan palautteen antamiselle. Yhtenä merkittävänä voimaannuttavana seikkana nähtiin olevan Elokolon toiminnassa mukana oleminen. Useampi vastaus osoitti toiminnan merkityksellisyyden ja tarpeellisuuden. Vastaajien näkemysten mukaan toiminnasta tarjoutuu mahdollisuus esimerkiksi muiden ihmisten kohtaamiseen sekä tukeen ja ohjaukseen. Merkittävänä pidettiin myös lämmintä ruokaa, kahvia, internettiä, lehtien lukemista ja erilaisia retkiä. Kehittämisehdotukset koskivat paikkojen lisäämistä, tilojen laajentamista sekä toiminnan monipuolistumista. (Pitkänen ym. 2017, 7.) Toiminnan tarjoamia seikkoja sekä kehittämisehdotuksia koskien myös tämän tutkimuksen tuloksista nousi esille samanlaisia asioita lukuun ottamatta internettiä, paikkojen lisäämistä tai tilojen laajentamista.

Kaskela, Jurvansuu & Tourunen (2021a, 1) ovat tehneet tutkimusta koskien päiväkeskuksessa ilmevästä sosiaalista pääomaa yhdistävän ja sitovan sosiaalisen pääoman näkökulmasta. Tutkimus luokitui laajempaan MIPA 2.0 -tutkimusohjelmaan. Tutkimuksen kohteena oli A-killan ylläpitämä päiväkeskus. Tulosten mukaan toiminta mahdollisti yhteisöä sitovan sosiaalisen pääoman muodostumisen vapaamuotoisen ajanvieton myötä rakentuneiden ystävyysuhteiden sekä vapaaehtoistyön kautta. Aktiivisemmat kävijät pitivät A-kiltaa varakotinaan, jossa oli tarjolla sosiaalista kanssakäymistä ilman päihteitä sekä edullista vapaa-ajan tekemistä. (Kaskela ym. 2021a, 1–4.) Termi ”varakoti” vaikuttaisi viestivän merkityksellistä yhteisöstä, johon myös tämän tutkimuksen tulokset viittasivat.

Osana MIPA 2.0 -tutkimusohjelmaa Kaskela, Jurvansuu & Tourunen (2021b, 1–4) ovat tutkineet myös päiväkeskuksen toimintaa tarkastellen erilaisia toimijoita ja niiden keskinäisiä suhteita. Tuloksista ilmeni muun muassa, että kohtauspaikkaan saapumisen motiivina olivat ystävällinen ilmapiiri, aktiviteetit sekä ilmainen ruoka (Kaskela ym. 2021b, 1). Tämän tutkimuksen tuloksista oli nähtävissä myös viitteitä yhteisön hyvästä hengestä. Lisäksi tulokset käsittelivät myös aktiviteetteja ja yhden

vastaajan osalta ruokailua. Ruokailu olisi saattanut korostua myös tämän tutkimuksen tuloksissa enemmän, mikäli se olisi yksikössä maksutonta.

Jurvansuun, Kaskelan & Tourusen (2023, 1–4) eräs tutkimus kohdistui kohtaamispaikkojen asiakaspolkuihin ja se kuului osana MIPA 2.0 -tutkimushankkeeseen. He ovat tutkimustuloksissaan muun muassa kartoittaneet asiakkaiden elämää koskevia keskeisiä muutoksia, jotka ovat syntyneet kohtaamispaikan asiakkuuden myötä (Jurvansuu ym. 2023, 11). Alla on nostettu tämän opinnäytetyön kannalta keskeisiä tuloksia.

Tutkimuksen vastauksissa yleisimmin koettuja tarjoutuneita hyötyjä olivat arkirytmi sekä mielekkäät rutiinit, joita vastaajat pitivät hyvinvointia ja kuntoutumista kohentaneina asioina. Erään asiakkaan vastauksesta oli nähtävillä, että masennuksesta kuntoutuminen oli tapahtunut kohtaamispaikan vuoksi ja tapahtunutta muutosta vahvisti myös työntekijöiltä saatu palaute. Monesti tärkeän käännekohtan asiakkaiden elämään oli tuonut tarjottu tuki raittiutta tai päihteidenkäytön vähentämistä koskien. Usean asiakkaan vastauksessa kohtaamispaikkatoiminta näyttäytyi ”pelastusrenkaana” sieltä tarjoutuneen ruuan, vaatteiden, keskusteluavun, mielekkään tekemisen sekä tarpeenmukaisten palveluiden piiriin ja yhteisön ja yhteiskunnan osaksi pääsemisen myötä. (Jurvansuu ym. 2023, 11–12.) Arjen rytmit, psyykkisen hyvinvoinnin kohentuminen, päihteettömyyden tuki, ruokailu, keskusteluapu ja mielekäs tekeminen olivat myös tässä tutkimuksessa esille nousseita seikkoja tuloksissa, jotka käsitelivät hyvinvoinnille tarjoutuvia tekijöitä.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Jokaisen tutkimuksen tekijän tulee noudattaa työskentelyssään tutkimusetiikkaa eli hyvää tieteellistä käytäntöä. Se on osa tutkimusprosessia tutkimuksen suunnitteluvaiheesta sen julkistamiseen asti. Tietealan yhteisön hyväksymien eettisesti kestävien tiedonkeruu- ja tutkimusmenetelmien käyttäminen on osa hyvää tutkimusetiikkaa. Lisäksi menetelmien looginen käyttäminen osoittaa tutkijan noudattavan tätä tutkimuksen hyvää käytäntöä. Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkijan tiedonhaku pohjautuu oman ammattiryhmän teoriatietouteen, huomioihin, muihin luotettaviin teorialähteisiin sekä tutkijan oman tutkimuksen tarkasteluun. (Vilka 2021b, 41–42.)

Tutkimuksessa ja sen tulosten tiedottamisessa tutkijan tulee hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti noudattaa avoimuutta, perusteellisuutta ja tarkkuutta koko tutkimusprosessin ajan. Myös tutkijan työskentelyn tulee olla rehellistä ja vilpittömää suhteessa muihin tutkijoihin. Vilpittömyys ja rehellisyys tarkoittavat muun muassa toisten töiden ja saavutusten arvostamista asianmukaisilla lähdeviittauksilla sekä ilmaisemalla eri osapuolten tutkimustulokset tosiasiallisesti. (Vilka 2021b, 42.) Lisäksi tarpeellisten tutkimuslupien hankkiminen, tutkimuksen osapuolten velvollisuuksien ja vastuiden sopiminen sekä mahdollisten rahoitusten esille tuominen on osa hyvää tieteellistä käytäntöä (Varantola, Launis, Helin, Spoo & Jäppinen 2013, 6).

Tuomen & Sarajärven (2018, 163) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei löydy mitään täsmällistä ohjeistusta. Kanasen (2017, 176) mukaan luotettavuuden arviointi edellyttää tutkimuksen asianmukaista raportointia, mikä mahdollistaa tutkijan tekemien ratkaisujen arvioinnin. Tehdyt valinnat ja ratkaisut on myös tärkeää perustella. Tutkijan uskottavuus vahvistuu perustelujen myötä. (Kananen 2017, 176.)

Juuti & Puusa (2020c, 175) tiivistävät luotettavuuden punnitsemisen kolmeen käsitteeseen: uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys. Käsitteet nivoutuvat keskenään ja näiden kaikkien kokonaisuuksien tulee täytyä tutkimuksessa, jotta koko tutkimuksen idea säilyy. Uskottavuus käsittelee sitä, miten uskottavana muut ihmiset: ammattikunta, tutkimuksen informantit ja suuri yleisö pitävät tutkimustuloksia ja miten vahva luottamus heillä on sitä kohtaan, että aineistonkeruu on toteutettu asianmukaisella tavalla ja että analysoinnissa on noudatettu huolellisuutta. Luotettavuudessa on kyse siitä, että tutkija saa lukijan uskomaan päteillä perusteluillaan oman kyvykkyytensä tehdä asianmukaisia lähestymistapa- ja menetelmävalintoja sekä käyttää näitä tutkimusta tehdessään. Tämän tulee toteutua jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Tutkijan tulee kuvata tutkimusprosessin kulkuun liittyvät vaiheet läpinäkyvästi tuoden ilmi myös kaikki prosessiin sisältyneet erehdykset. Eettisyydessä tutkimuksessa on sitä, että tutkija on huolehtinut eettisten periaatteiden toteutumisesta tutkimusprosessin aikana. (Juuti & Puusa 2020c, 175.)

Pyrimme kaikessa toiminnassamme hyvän tieteellisen käytännön toteuttamiseen. Käytimme opinnäytetyön työstämiseen runsaasti aikaa ja työskentelymme oli perusteellista. Kuvasimme mahdollisimman avoimesti ja tarkasti tämän opinnäytetyöprosessin vaiheet sisältäen myös eteen tulleet haasteet. Perustelimme tekemämme valinnat ja teimme näkyväksi omaa ammatillista ajatteluaamme. Käytimme opinnäytetyössämme tutkimuslähteitä sekä ammatilliseen tietoon pohjautuvia lähdeaineistoja ja noudatimme lähdemerkinnöissä tarkoin ammattikorkeakoulumme raportointiohjeita. Emme esittäneet muiden tietoja omanamme, emmekä vääristelleet saamiamme tutkimustuloksia. Lähdeaineistoihin viitattessamme, käytimme referointiin erityisen paljon aikaa ja huolellisuutta pyrkimyksenämme estää kaikenlainen plagiointi. Koska tämä opinnäytetyö on tutkimus, haimme toimeksiantajalta tutkimuslupaa, joka myönnettiin.

Otimme huomioon asiakkaiden edun kaikessa toiminnassamme opinnäytetyöprosessin aikana. Huomioimme tutkimuskohteena olevan asiakasryhmän mahdolliset erityistarpeet aineistonkeruumenetelmän valinnassa ja toteutuksessa. Valitsimme menetelmäksi avoimen kyselyn, koska ajattelimme saavamme näin useamman asiakkaan äänen kuuluviin. Tavoitteenamme oli tuottaa tietoa toiminnan kehittämiseksi, joten oli eettisesti perusteltua mahdollistaa halukkaiden asiakkaiden kokemusten ja ajatusten jakaminen osaksi opinnäytetyön tutkimusaineistoa.

Otimme eettisyyden huomioon myös avoimen kyselyn sanavalinnoissa ja kysymysasetteluissa. Emme käyttäneet asiakkaita leimaavia termejä vaan puhuttelimme asiakkaita ammattimaisesti ja kunnioittavasti. Pyrimme muotoilemaan lomakkeen kysymykset sellaisiksi, etteivät kysymyksemme ohjanneet asiakkaita, vaan he saivat vastata niihin omin sanoin. Toisaalta kävimme jälkikäteen pohdintaa siitä, että kyselylomakkeen toisessa kysymyksessä oletettiin toiminnan tarjoavan hyvinvoinnille myönteisiä asioita ja tämä todennäköisesti ohjasi myös vastaajia. Olisiko kysymyksen toisenlainen asettelu antanut vastaajille enemmän mahdollisuuksia tuoda ilmi myös sen, mikäli heillä on kokemuksia siitä, etteivät he saa toiminnasta hyvinvoinnilleen mitään tai kokemukset ovat jopa kielteisiä. Emme keränneet asiakkaista taustatietoja, koska tutkimuksemme ei edellyttänyt sitä.

Toimitimme asiakkaille saatekirjeen, jossa kerroimme avoimesti opinnäytetyöstämme ja tiedonkeruumme tarkoituksesta. Toimimme salassapitovelvollisuuden mukaisesti koskien toimeksiantajalta ja

asiakkailta saatuja arkaluonteisia tietoja. Liitimme kyselylomakkeiden oheen myös tietosuojaselosteen. Vaikka kysely oli anonymi, oli riskinä, että tunnistamme vastaajan lomakkeen vastauksista, sillä olimme toimineet asiakkaiden kanssa aikaisemmissa työelämäyhteyksissä.

Kävimme pohdintaa tutkimustuloksiin vaikuttaneista tekijöistä. Pohdimme esimerkiksi sitä, vaikuttiko kiitoksena saatu kahvilippu vastausten sisältöön. Onko joillakin vastaajilla voinut olla motivaationa mahdollisesti kahvilipun saaminen, mikä on kenties vaikuttanut vastaamiseen käytettyyn aikaan ja vastausten sisältöön. Kyselylomakkeita on voitu myös täyttää saman pöydän ääressä, jolloin muiden ajatukset ovat voineet ohjailla vastaajan ajattelua ja näin ollen vaikuttaa saamiimme tuloksiin. Anonymi paperikysely olisi mahdollistanut periaatteessa sen, että sama henkilö olisi voinut vastata kyselyyn useammin kuin kerran, mutta tällaisesta toiminnasta ei ollut tässä opinnäytetyössä viitteitä. Tutkimusaineisto koostui kymmenestä vastauksesta, joten tutkimuksen informanttijoukko oli verrattain pieni. Tutkimustulokset kuvaavat näiden kymmenen vastaajan yksilöllisiä kokemuksia ja antavat näkökulmia asiakasryhmästä ja päiväkeskustoiminnan tarjoamasta tuesta. Tulosten ei voi kuitenkaan ajatella kertovan kaikkien kohtaamispaikan kävijöiden puolesta kyseisessä yksikössä eikä muissa kohtaamispaikoissa.

7.3 Ammatillinen kasvu ja työn onnistumisen reflektointi

Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto (2023) on määritellyt omat kompetenssit sekä sosionomi AMK -tutkinnolle että sosionomi YAMK -tutkinnolle. Sosionomi AMK -tutkinnon kompetensseiksi verkosto määrittelee sosiaalialan eettisen osaamisen, sosiaalialan asiakastyön osaamisen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamisen, kriittisen ja osallisuutta edistävän yhteiskuntaosaamisen, tutkimuksellisen kehittämis- ja innovaatio-osaamisen sekä työyhteisö-, johtamis- ja johtajuusosaamisen. Näiden teemojen avulla olemme pohtineet opinnäytetyöprosessin aikana tapahtunutta omaa ammatillista kasvuamme.

Koemme, että opinnäytetyöprosessi vahvisti omaa eettistä ja asiakaslähtöistä ajatteluamme. Opimme monipuolisesti tarkastelemaan tekemiämme valintoja sekä eettisestä että asiakaslähtöisestä näkökulmasta. Ymmärrämme tätä asiakasryhmää entistä inhimillisemmin ja tiedostamme esiintyvien tarpeiden moninaisuuden. Käsitteemme kolmannen sektorin tarpeellisuudesta ja merkityksellisyydestä syventyi aikaisemmasta ja hahmotamme paremmin avoimen kohtaamispaikan roolin suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Opimme runsaasti uutta tietoa tutkimusprosessin eri vaiheista ja hyödynnettävistä menetelmistä. Tiedonhakuosaamisemme sekä tieteellisen tiedon lukutaitomme kehittivät prosessin aikana. Saimme lisää osaamista asioiden kriittiseen tarkasteluun ja osallisuuden toteutuksesta estävien tekijöiden arviointiin. Itseohjautuvuus- sekä ongelmanratkaisukykyämme kehittyivät huomattavasti opinnäytetyöprosessin aikana ja varmuutemme erilaisten päätösten tekemiseen vahvistui. Verkostotyöskentelytaitomme lisääntyivät toimiessamme eri osapuolten kanssa yhteistyössä.

Opinnäytetyön tutkimusaineiston koko oli pienempi kuin ajattelimme ja pohdimme mahdollisia syitä tähän. Mietimme, että onko tutkimukseen osallistuminen tuntunut asiakkaista pelottavalle asialle. Tietosuojaseloste on voinut vaikuttaa artikloineen monimutkaiselle ja aiheuttaa epävarmuutta. Onko mahdollinen epäluottamus viranomaistahoja kohtaan voinut heijastua vastaushalukkuuteen myös

tässä yhteydessä? Onko asiakkaiden kenties ollut vaikea luottaa, että tiedot eivät päädy ulkopuolisten ihmisten luettavaksi? Ovatko kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat kokeneet kyselyyn vastaamisen merkityksellisenä tai onko heillä ollut siihen voimavaroja?

Kävimme pohdintaa myös aineiston keruumenetelmän valinnan onnistumisesta. Kyselylomakkeen avulla saimme vastaajamäärältään isomman aineiston kuin esimerkiksi haastatteleamalla, mutta laadultaan aineisto jäi todennäköisesti haastattelulla saavutettavaa aineistoa pintapuolisemmaksi. Haastattelu olisi esimerkiksi mahdollistanut tarkentavien kysymysten esittämisen. Saatu aineisto oli kuitenkin tämän tutkimuksen kannalta riittävä. Uskomme, että kyselylomakkeen avulla vastaajien oli helpompaa tuoda ilmi asioita, joita ei välttämättä olisi uskaltanut ääneen sanoa. Toisaalta käsin kirjoittaminen on voitu kokea haastavaksi, eikä opiskelijan apua ole uskallettu ottaa vastaan tai avun mahdollisuus ei ole ollut asiakkaiden tiedossa. Osa kyselylomakkeiden kentistä oli jätetty tyhjiksi, minkä paperilomake on mahdollistanut. Kyselylomakkeet olivat esillä yhteisessä tilassa, mikä on voinut nostaa kynnystä kyselyyn vastaamiseen, sillä muille olisi paljastunut aikomus vastata kyselyyn. Emme suoraan osaa sanoa tekisimmekö nyt menetelmän suhteen toisenlaisen valinnan, sillä valitsemassamme kyselyssä oli myös hyviä puolia.

Kyselylomakkeen ensimmäisen kysymyksen kohdalla aineiston määrä jäi pienemmäksi kuin muissa lomakkeen kysymyksissä. Pohdimme, että oliko kysymys liian henkilökohtainen tai oliko vastaajien vaikeaa sanoittaa omia avun ja tuen tarpeitaan. Kävimme jälkikäteen pohdintaa kysymyksen asettelun onnistumisesta. Alun perin meillä oli tausta-ajatuksena kysymyksen kautta saada tietoa sellaisista tuen tarpeista, joihin Päiväkeskus Pysäkki ry ei vielä välttämättä toiminnallaan tarjoa tukea. Mietimme, että olisiko ensimmäisessä kysymyksessä vastaajia voinut pyytää kuvailemaan juuri niitä tuen tarpeitaan, joihin Päiväkeskus Pysäkki ry ei vielä toiminnallaan vastaa. Jälkikäteen mietittynä lähdimme lähestymään asiaa liian monimutkaisesti ja hienovaraisesti sen sijaan, että olisimme kysyneet asiasta suoraan. Kompastuimme siihen, että pyrimme viimeiseen asti välttämään vastaajien ohjailua kysymyksellä. Emme siis halunneet asettaa olettamusta, että asiakkailla esiintyy tällaisia tuen tarpeita.

7.4 Hyödynnettävyys ja kehittämisideat

Tämän opinnäytetyön tuloksia voidaan jatkossa hyödyntää Päiväkeskus Pysäkki ry:n toiminnan kehittämiseksi. Yhdistys voi tuottaa uusia sekä kehittää olemassa olevia toimintamuotoja asiakkaiden toiveiden ja tarpeiden pohjalta. Huomioimalla tutkimustulokset toiminnassaan, edistää yhdistys myös asiakaslähtöisyyttä ja osallisuutta.

Tämän opinnäytetyön tulosten pohjalta suosittelemme, että toiminnan suunnittelussa tarkasteltaisiin uskonnon roolia, aukioloaikojen lisäämisen mahdollisuutta sekä nuoria aikuisia asiakasryhmänä, jotta toiminta voisi tavoittaa moninaisemman asiakasryhmän. Olisi hyvä myös kiinnittää huomiota talousasioihin ja kodinhoitoon liittyvän neuvonnan tarpeeseen. Mikäli yksikössä esiintyy neuvonnalle laajemmin tarvetta, voisi aihealueeseen liittyen esimerkiksi järjestää luentoja ja kursseja. Edellä mainittujen seikkojen huomioiminen mahdollistaisi laajemmin asiakasryhmän erilaisten tarpeiden ja toiveiden toteutumisen, mikä tukisi asiakaslähtöistä sekä osallisuutta edistävää toimintaa. Sosiaalialalla asiakaslähtöinen toiminta onkin työskentelyn keskiössä. Asiakaslähtöisen toiminnan toteutuminen

edellyttää puolestaan kokemusta osallisuudesta, jonka edistäminen kuuluu sosiaalialan eettisiin periaatteisiin. (Heikkinen 2022, 7–16, 30.) Ehdotamme myös, että yhteisöllisyyttä lisättäisiin laajentamalla päiväkeskusyhteisöä ulkopuolisiin vierailijoihin sekä sisällyttämällä toimintaan enemmän yhteisöllisiä aktiviteetteja. Tulosten perusteella olisi myös tärkeää tarkastella esiintyykö toiminnassa kehityskohtia yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen kuuluu sosiaalialan ammattihenkilön velvollisuuksiin ja yhdenvertaisuus on yksi sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tarkastelukulma (Heikkinen 2022, 20).

Jatkotutkimusideana ehdotamme toimeksiantajalle samankaltaisen tutkimuksen toteuttamista myös muissa Päiväkeskus Pysäkki ry:n yksiköissä. Näin toimeksiantaja voisi vertailla tutkimustuloksia yksiköiden välillä ja tehdä mahdollisesti tarvittavia toimia toimintamallien yhtenäistämiseksi yhdistyksen sisällä. Kohdistamalla huomio yksiköiden välisiin eroihin, tarjoutuu mahdollisuus myös asiakkaiden yhdenvertaisuuden edistämiseen.

Mielestämme olisi tärkeää tutkia jatkossa tarkemmin myös sitä, esiintyykö asiakkailta tuen tarpeita, joihin Päiväkeskus Pysäkki ry ei tämänhetkisellä toiminnallaan vastaa. Tämä opinnäytetyö tarjoaa tietoa asiakkailta ilmenevistä tuen tarpeista ja toimeksiantajalla on mahdollisuus tarkastella toimintaansa suhteessa näihin. Tällöin tuen tarpeisiin vastaamista arvioidaan kuitenkin toimeksiantajan näkökulmasta. Olisi tärkeää kuulla asiakkaiden kokemuksia, jotta toimintaa voisi kehittää asiakaslähtöisesti.

Näemme, että tulevaisuudessa olisi merkityksellistä huomioida myös asiakkaiden läheiset. Olisi tarpeellista kartoittaa läheisten tuen tarpeita ja kehittää toimintaa saadun tiedon pohjalta. Koemme, että läheisten huomioiminen mahdollistaa yhteisöllisyyden ja yhteisöjen hyvinvoinnin edistämisen myös laajemmin.

Ajattelemme, että asiakkaiden kanssa toimivilta muilta tahoilta voisi saada arvokasta tietoa toiminnan kehittämisen tueksi. Näin ollen tutkimustietoa voisi hankkia myös yhteistyökumppaneilta. Eri toimijoilta voisi saada tärkeitä näkökulmia alueen asiakkaille tarpeenmukaisista tukitoimista ja palveluista, jotka edistävät hyvinvointia.

LÄHTEET

- Aalto, Mauri, Alho, Hannu, Kiianmaa, Kalervo & Lindroos, Lola (toim.) 2015. Alkoholiriippuvuus. 3. uudistettu painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Allardt, Erik 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Helsinki: WSOY.
- A-klinikkasäätiö 2023. A-klinikkasäätiö: MIPA 2.0 Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelma 2019–2023. Verkkojulkaisu. Tietopuu-sivusto. Päivitetty 6.9.2023. <https://tietopuu.a-klinikkasaaatio.fi/mipa>. Viitattu 14.9.2023.
- A-klinikkasäätiö julkaisuaika tuntematon. MIPA 2.0: Yhteistä tutkimusta järjestöjen perustehtävän tueksi. Pdf-tiedosto. https://tiedostot.a-klinikkasaaatio.fi/Tiedote_MIPA_2.0_hankkeesta_jarjestoille_070819.pdf. Viitattu 14.9.2023.
- Ehyt ry 2022. Mitä on ehkäisevä päihdetyö? Opas kunta- ja aluevaltuutetuille. Pdf-tiedosto. <https://ehyt.fi/wp-content/uploads/2022/05/Mita-on-ehkaiseva-paihde-tyo-opas-kunta-ja-aluevaltuutetuille-2022-web-s.pdf>. Viitattu 6.7.2023.
- Ekqvist, Eeva & Kuusisto, Katja 2019. Laitospäihdehoidon asiakkaiden hyvinvoinnin muutos kuntoutuksen aikana. Teoksessa Aini Pehkonen, Taru Kekoni & Katja Kuusisto (toim.) Oikeus päihdehuoltoon. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, 289–314.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Tampere: Vastapaino.
- Grönlund, Henrietta & Seppälä, Tuija 2021. Onko sektorilla väliä? Julkisen sektorin ja kolmannen sektorin toimijoiden ylläpitämien matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen keskinäiset erot ja yhtäläisyydet. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2021: 58: 430–444. <https://doi.org/10.23990/sa.88823> Viitattu 9.12.2022.
- Havio, Marjaliisa, Inkinen, Maria & Partanen, Airi (toim.) 2014. Päihdehoitotyö. 5.–8. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Heikkinen, Alpo (toim.) 2022. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. 3. painos. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Pdf-tiedosto. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a>. Viitattu 4.9.2023.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2014. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Häkkinen, Margareeta, Rapeli, Pekka & Vormaa, Helena 2022. Päihdekuntoutus. Teoksessa Ilona Autti-Rämö, Anna-Liisa Salminen, Marketta Rajavaara & Susanna Melkas (toim.) Kuntoutuminen. 2. uudistettu painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 239–249.
- Isom, Jessica, Shadravan, Sonya M. & Wilson, Melvin 2021. Social Injustice and Substance Use Disorders. Teoksessa Ruth S. Shim & Sarah Y. Vinson (toim.) Social (In) Justice and Mental Health. E-kirja. Washington: American Psychiatric Association Publishing, 145–156.
- Innanen, Juha-Matti & Pitkänen, Eija 2014. Päiväkeskuksen käynnistäminen. Teoksessa Asta Juntonen (toim.) Järjestölähtöiset lähipalvelut. Toimintamalleja käytännön työhön. Sininauhaliitto, 23–32. Pdf-tiedosto. https://storage.googleapis.com/sininauhaliitto-production/2017/12/1d57d210-jarjestolahtoiset_lahipalvelut_toimintamalleja_kaytannon_tyohon.pdf. Viitattu 5.10.2023.
- Joutsa, Juho & Kiianmaa, Kalervo 2018a. Huumeet ja vierotusoireet. Teoksessa Mauri Aalto, Hannu Alho & Solja Niemelä (toim.) Huumeet ja lääkeriippuvuudet. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 34–35.

Joutsa, Juho & Kiiänmaa, Kalervo 2018b. Perintötekijöiden vaikutus huumeriippuvuuden kehittymiseen. Teoksessa Mauri Aalto, Hannu Alho & Solja Niemelä (toim.) Huume ja lääkeriippuvuudet. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 35–36.

Jurvansuu, Sari, Kaskela, Teemu & Tourunen, Jouni 2023. Arjen tukea, aktivoitumista, velvoittavuutta. Tutkimus päihde- ja mielenterveytyön kohtaamispaikkojen asiakaspoluista. Tietopuu: Katsauksia ja näkökulmia 2/2023. A-klinikkasäätiö. Pdf-tiedosto. Julkaistu 14.3.2023. <https://tiedostot.a-klinikkasaatio.fi/tietopuun-katsauksia-ja-nakokulmia-1-2023-arjen-tukea-aktivoitumista-velvoittavuutta.pdf>. Viitattu 7.8.2023.

Juuti, Pauli & Puusa, Anu 2020a. Johdanto. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 9–20.

Juuti, Pauli & Puusa, Anu 2020b. Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 141–144.

Juuti, Pauli & Puusa, Anu 2020c. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 173–176.

Kananen, Jorma 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kaskela, Teemu, Jurvansuu, Sari & Tourunen, Jouni 2021a. Biljardia pienellä porukalla – sitova ja yhdistävä sosiaalinen pääoma paikallisen A-killan toiminnassa. Tietopuu: Katsauksia ja näkökulmia 3/2021. A-klinikkasäätiö. Pdf-tiedosto. Julkaistu 16.11.2021. https://tiedostot.a-klinikkasaatio.fi/tutkittua/tietopuu_katsauksia_3_2021_sitova_ja_yhdistava_sosiaalinen_paaoma_paikallisen_a-killan_toiminnassa.pdf. Viitattu 12.12.2022.

Kaskela, Teemu, Jurvansuu, Sari & Tourunen, Jouni 2021b. Toimijaverkkoteoriaan pohjautuva pienoisetnografia päihteitä aktiivisesti käyttäville suunnatusta matalan kynnyksen kohtaamispaikasta. Tietopuu: Tutkimussarja 3/2021. A-klinikkasäätiö. Pdf-tiedosto. Julkaistu 31.5.2021. https://tiedostot.a-klinikkasaatio.fi/tutkittua/tietopuu_tutkimussarja_3_2021_toimijaverkkoteoriaan_pohjautuva_pienoisetnografia_matalan_kynnyksen_kohtaamispaikasta.pdf. Viitattu 12.12.2022.

Kippola-Pääkkönen, Anu 2018. Vertaistuen hyödyt ja haasteet kuntoutuksessa. Teoksessa Jari Lindh, Kristiina Härkäpää & Kaisa Kostamo-Pääkkö (toim.) Sosiaalinen kuntoutuksessa. Pdf-tiedosto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-310-947-6>. Rovaniemi: Lapland University Press, 174–191. Viitattu 5.10.2023.

Kotovirta, Elina 2018. Vertaistoiminta huumeriippuvaisten toipumisen ja elämänhallinnan tukena. Teoksessa Mauri Aalto, Hannu Alho & Solja Niemelä (toim.) Huume ja lääkeriippuvuudet. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 170–171.

Kotovirta, Elina, Markkula, Jaana, Pajula, Mari, Paavola, Meri, Honkanen, Reetta & Tuominen, Ismo 2021. Päihde- ja riippuvuusstrategia. Yhteiset suuntaviivat vuoteen 2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:17. Pdf-tiedosto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9891-9>. Viitattu 16.12.2022.

Laitinen, Samuli 2023. Toiminnanohjaaja. Päiväkeskus Pysäkki ry. Yksityinen sähköpostiviesti 2.10.2023. Viestin saaja: Iris Ollilainen.

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150523>. Viitattu 26.1.2023.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150817>. Viitattu 26.1.2023.

- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>. Viitattu 26.1.2023.
- Lancaster, Jenny & Chacksfield, John 2014. Substance misuse. Teoksessa Wendy Bryant, Jon Fieldhouse, Katrina Bannigan (toim.) *Creek's Occupational Therapy and Mental health*. 5. painos. Edinburgh ; New York: Churchill Livingstone/Elsevier, 439–456.
- Levola, Jonna, Lönnqvist, Jouko & Niemelä, Solja 2021. Päihdehäiriöt. Riippuvuuden psykososiaaliset ulottuvuudet. Teoksessa Jouko Lönnqvist, Markus Henriksson, Mauri Marttunen & Timo Partonen (toim.) *Psykiatria*. 15. uudistettu painos. Helsinki: Duodecim. 573–638.
- Lund, Pekka 2008. Päihdetyön päiväkeskus. Katoava työmuoto vai tärkeä osa palveluketjua? Helsinki: Sininauhaliitto.
- Markkula, Jaana, Karlsson, Nina, Ollila, Hanna & Strand, Teija (toim.) 2022. Ehkäisevä päihdetyö. Opas kunnille ja hyvinvointialueille. Pdf-tiedosto. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144684/URN_ISBN_978-952-343-825-5.pdf?sequence=4. Viitattu 7.7.2023.
- Mignon, Sylvia I. 2015. Substance abuse treatment. Options, challenges, and effectiveness. E-kirja. New York: Springer Publishing Company, LLC. Viitattu 4.10.2023.
- Mikkonen, Irja & Saarinen, Anja 2018. Vertaistuki sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Niemelä, Solja 2018. Nuorten huumeiden käytön riskitekijät ja suojaavat tekijät. Teoksessa Mauri Aalto, Hannu Alho & Solja Niemelä (toim.) *Huume ja lääkeriippuvuudet*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 252–254.
- Partanen, Airi & Kuussaari, Kristiina 2019. Päihdeongelmaisten palvelujärjestelmä muokkautuu yhteiskunnallisten muutosten myötä. Teoksessa Aini Pehkonen, Taru Kekoni & Katja Kuusisto (toim.) *Oikeus päihdehuoltoon*. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, 315–348.
- Partanen, Airi 2015. Yhteiskunta, päihteet ja riippuvuus. Teoksessa Airi Partanen, Jan Holmberg, Maria Inkinen, Marjo Kurki & Sisko Salo-Chydenius (toim.) *Päihdehoitotyö*. E-kirja. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 451–492. Viitattu 5.10.2023.
- Pehkonen, Aini, Kekoni, Taru & Kuusisto, Katja (toim.) 2019. Oikeus päihdehuoltoon. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.
- Peltosalmi, Juha, Eronen, Anne, Haikari, Janne, Inkinen, Ari, Litmanen, Tapio, Londén, Pia, Ruuskanen, Petri & Suoknuuti, Janne 2022. Järjestöbarometri 2022. Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Pdf-tiedosto. <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2022/10/SOSTE-julkaisut-2022-10-05-Jarjestobarometri-2022.pdf>. Viitattu 26.10.2023.
- Pitkänen, Tuuli, Jokelainen, Suvi, Sironen, Jiri & Glad, Timo 2017. Matalan kynnyksen kohtaamispaikat edistävät hyvinvointia. Tietopuu: Katsauksia ja näkökulmia 1/2017. A-klinikkasäätiö. Pdf-tiedosto. Julkaistu 19.1.2017. https://tiedostot.a-klinikkasaaatio.fi/Tietopuu_katsauksia_ja_nakokulmia_%201_2017_Elokolo.pdf. Viitattu 3.8.2023.
- Poikonen, Heidi & Kekoni, Taru 2019. Asiakkaan oikeudet ja niihin vaikuttavat tekijät päihdepalveluissa. Teoksessa Aini Pehkonen, Taru Kekoni & Katja Kuusisto (toim.) *Oikeus päihdehuoltoon*. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, 49–82.
- Puusa, Anu 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 145–156.
- Päiväkeskus Pysäkki ry julkaisuaika tuntematon a. Päiväkeskus Pysäkki ry. Verkkojulkaisu. <http://paivakeskuspysakki.fi/>. Viitattu 26.11.2022.

- Päiväkeskus Pysäkki ry julkaisuaika tuntematon b. Päiväkeskus Pysäkki ry säännöt. Verkkojulkaisu. <http://paivakeskuspysakki.fi/saannot/>. Viitattu 31.10.2023.
- Raento, Pauliina & Tammi, Tuukka 2013. Addiktio – ristiriitainen ja vaikutusvaltainen ilmiö. Teoksessa Tuukka Tammi & Pauliina Raento (toim.) Addiktioyhteiskunta. Riippuvuus aikamme ilmiönä. Helsinki: Gaudeamus Oy, 7–27.
- Rönkä, Sanna, Ollgren, Jukka, Alho, Hannu, Brummer-Korvenkontio, Henriikki, Gunnar, Teemu, Karjalainen, Karoliina, Partanen, Airi & Väre, Tiina 2020. Amfetamiinien ja opioidien ongelmakäytön yleisyys Suomessa vuonna 2017. Pdf-tiedosto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202103298719>. Viitattu 16.12.2022.
- Salo-Chydenius, Sisko, Holmberg, Jan & Partanen, Airi 2015. Riippuvuuskäyttäytyminen. Teoksessa Airi Partanen, Jan Holmberg, Maria Inkinen, Marjo Kurki & Sisko Salo-Chydenius (toim.) Päihdehoitotyö. E-kirja. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 105–130. Viitattu 5.10.2023.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>. Viitattu 6.11.2023.
- Strandén, Päivi, Rutanen, Hannu, Mutalahti, Timo & Metsätähti, Patrik 2015. Erilaiset päiväkeskukset. Teoksessa Margit Tepponen, Päivi Strandén & Hannu Rutanen (toim.) Yhteinen päiväkeskus. Apua arkeen, tukea kuntoutumiseen ja askeleita yhteisöllisyyteen. Sininauhaliitto, 91–124. Pdf-tiedosto. https://storage.googleapis.com/sininauhaliitto-production/2017/12/7a543c71-yhteinen_paivakeskus_kirja_0.pdf. Viitattu 29.8.2023.
- Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto 2023. Sosiaalialan tutkinnot ja kompetenssit. Verkkojulkaisu. <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>. Viitattu 9.8.2023.
- Tepponen, Margit 2015. Päiväkeskuksen keskeiset tehtävät. Teoksessa Margit Tepponen, Päivi Strandén & Hannu Rutanen (toim.) Yhteinen päiväkeskus. Apua arkeen, tukea kuntoutumiseen ja askeleita yhteisöllisyyteen. Sininauhaliitto, 13–48. Pdf-tiedosto. https://storage.googleapis.com/sininauhaliitto-production/2017/12/7a543c71-yhteinen_paivakeskus_kirja_0.pdf. Viitattu 6.7.2023.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.–4. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Törrönen, Maritta 2016. Johdatus vastavuoroiseen sosiaalityöhön. Teoksessa Maritta Törrönen, Kaija Hänninen, Päivi Jouttimäki, Tiina Lehto-Lundén, Petra Salovaara ja Minna Veistilä (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 39–56.
- Uusitalo, Hannu & Simpura, Jussi 2020. Erik Allardt hyvinvoinnin tutkijana. Yhteiskuntapolitiikka 85 (5–6), 579–587 <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020112593224>. Viitattu 29.6.2023.
- Uusitalo, Hannu & Simpura, Jussi 2022. Erik Allardt hyvinvoinnin tutkijana. Teoksessa Hannu Uusitalo, Jussi Simpura, Juho Saari & Tuomo Laihiala (toim.) Hyvinvoinnin muutos ja pysyvyys. Allardt-hyvinvointi Suomessa 1972 ja 2017. Helsinki: Into Kustannus Oy, 19–64.
- Varantola, Krista, Launis, Veikko, Helin, Markku, Spoof, Sanna Kaisa & Jäppinen, Sanna 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa: tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Pdf-tiedosto. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Viitattu 28.11.2022.
- Vehkalahti, Kimmo 2019. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Pdf-tiedosto. Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/305021>. Viitattu 12.2.2023.

Vilka, Hanna 2021a. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Vilka, Hanna 2021b. Tutki ja kehitä. 5. päivitetty painos. Jyväskylä: PS Kustannus.

White-Ryan, Linda 2018. Substance Misuse, Abuse, and Substance-Related Disorders. Teoksessa Janna C. Heyman & Elainen P. Congress (toim.) Health and Social Work. Practice, Policy, and Research. E-kirja. New York: Springer Publishing Company, LLC, 125–144.

LIITE 1: TIETOSUOJASELOSTE

**OPINNÄYTETYÖHÖN LIITETTÄVÄ
TIETOSUOJASELOSTE/-ILMOITUS
EU:n yleinen tietosuoja-asetus
13 ja 14 artiklat
Laatimispäivä: [22.3.2023]**

Tietoa tutkimukseen osallistuvalla

Olet osallistumassa Savonia-ammattikorkeakoulussa tehtävään opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen. Tässä selosteessa kuvataan, miten henkilötietojasi käsitellään tutkimuksessa.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Sinuun ei kohdistu mitään negatiivista seuraamusta, jos et osallistu tutkimukseen tai jos keskeytät osallistumisesi tutkimukseen. Jos keskeytät osallistumisesi tutkimukseen, ennen keskeytystä kerättyä aineistoa voidaan kuitenkin käyttää tutkimuksessa. Tämän selosteen kohdassa 14 kerrotaan tarkemmin, mitä oikeuksia sinulla on ja miten voit vaikuttaa tietojesi käsittelyyn.

1. Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Nimi: Iiris Ollilainen
Sähköpostiosoite: iiris.ollilainen@edu.savonia.fi

Nimi: Susa Taiponen
Sähköpostiosoite: susa.taiponen@edu.savonia.fi

2. Kuvaus tutkimushankkeesta ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää päiväkeskustoiminnan asiakkaiden näkökulmia omista tuentarpeistaan, kokemuksia päiväkeskustoiminnasta suhteessa heidän hyvinvointiinsa sekä näkemyksiä toimintamuotojen kehittämistarpeista. Tavoitteena on tuottaa tietoa toimeksiantajalle toiminnan kehittämisen tueksi tarjoten mahdollisuuden vastata toiminnalla paremmin asiakkaiden tarpeisiin.

Tutkimus toteutetaan kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerätään paperisilla kyselylomakkeilla. Tietoja kerätään ja käsitellään anonyymisti ja niitä käytetään ainoastaan tämän opinnäytetyön tekemistä varten.

3. Tutkimuksen suorittajat

Iiris Ollilainen ja Susa Taiponen

4. Tutkimuksen nimi ja tutkimuksen kestoaika

Tutkimuksen nimi: Päiväkeskus asiakkaiden hyvinvointia tukemassa – Laadullinen tutkimus
Päiväkeskus Pysäkki ry:n asiakkaiden päiväkeskustoimintaan liittyvistä kokemuksista
hyvinvoinnin kontekstissa

Henkilötietojen käsittelyn kesto:
Henkilötietoja käsitellään tämän opinnäytetyön valmistumiseen saakka.

5. Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

Henkilötietoja käsitellään yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisella
perusteella.
Henkilötietojen käsittelyperusta tässä tutkimuksessa on

- tutkittavan suostumus
 tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastointi

6. Mitä henkilötietoja tutkimusaineisto sisältää

Tutkimuksessa kerätään anonyymisti laadullista tutkimusaineistoa. Tutkimuksessa kerätään
tietoja, joista henkilön tunnistaminen on mahdollista vastausten perusteella.

7. Arkaluonteiset henkilötiedot

Tutkimuksessa ei käsitellä arkaluonteisia henkilötietoja.

8. Mistä lähteistä henkilötietoja kerätään

Tiedot saadaan tutkittavilta itseltään kyselylomakkeilla.

9. Tietojen siirto tai luovuttaminen edelleen

Tietoja käytetään vain opinnäytetyön tekemiseen eikä niitä luovuteta muihin tarkoituksiin.

10. Tietojen siirto tai luovuttaminen EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Tietoja ei siirretä tai luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

11. Henkilötietojen suojausten periaatteet

Tiedot ovat salassa pidettäviä.

Manuaalisen aineiston suojaaminen: Kyselylomakkeet säilytetään ja niitä käsitellään siten, ettei asiaan kuulumattomilla ole niihin pääsyä. Lomakkeet kerätään lukittuun laatikkoon sekä säilytetään lukitussa tilassa.

Tietojärjestelmissä käsiteltävät tiedot:

Tietoja käsitellään sähköisesti analysointi- ja raportointivaiheissa Savonia-ammattikorkeakoulun tietojärjestelmissä. Suojauksena toimivat:

- käyttäjätunnus salasana käytön rekisteröinti kulunvalvonta
 muu, mikä:

Suorien tunnistetietojen käsittely:

Suoria tunnistetietoja ei ole.

- Suorat tunnistetiedot poistetaan analysointivaiheessa
 Aineisto analysoidaan suoraan tunnistetiedoin, koska (peruste suorien tunnistetietojen säilyttämiselle):

12. Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

- Tutkimusrekisteri hävitetään
 Tutkimusrekisteri arkistoidaan:
 ilman tunnistetietoja tunnistetiedoin

Mihin aineisto arkistoidaan ja miten pitkäksi aikaa:

13. Savonia-ammattikorkeakoulun tietosuojavastaavan yhteystiedot

Savonia-ammattikorkeakoulun tietosuojavastaava on hallinnon suunnittelija Mervi Hätinen. Häneen saa yhteyden sähköpostiosoitteesta tietosuojavastaava@savonia.fi

14. Mitä oikeuksia sinulla on ja oikeuksista poikkeaminen

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa on tämän ilmoituksen kohdassa 1 mainittu henkilö.

Suostumuksen peruuttaminen (tietosuoja-asetuksen 7 artikla)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritettujen käsittelyjen lainmukaisuuteen.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi tutkimuksessa ja mitä henkilötietojasi tutkimuksessa käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista seuraavissa tapauksissa:

- a) henkilötietoja ei enää tarvita niihin tarkoituksiin, joita varten ne kerättiin tai joita varten niitä muutoin käsiteltiin
- b) peruutat suostumuksen, johon käsittely on perustunut, eikä käsittelyyn ole muuta laillista perustetta
- c) vastustat käsittelyä (kuvaus vastustamisoikeudesta on alempana) eikä käsittelyyn ole olemassa perusteltua syytä
- d) henkilötietoja on käsitelty lainvastaisesti; tai
- e) henkilötiedot on poistettava unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön perustuvan rekisterinpitäjään sovellettavan lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.

Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen, jos kyseessä on jokin seuraavista olosuhteista:

- a) kiistät henkilötietojen paikkansapitävyyden, jolloin käsittelyä rajoitetaan ajaksi, jonka kuluessa tutkija voi varmistaa niiden paikkansapitävyyden
- b) käsittely on lainvastaista ja vastustat henkilötietojen poistamista ja vaadit sen sijaan niiden käytön rajoittamista
- c) tutkija ei enää tarvitse kyseisiä henkilötietoja käsittelyn tarkoituksiin, mutta sinä tarvitset niitä oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi
- d) olet vastustanut henkilötietojen käsittelyä (ks. tarkemmin alla) odottaessa sen todentamista, syrjäyttävätkö rekisterinpitäjän oikeudet perusteet rekisteröidyn perusteet.

Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen (tietosuoja-asetuksen 20 artikla)

Sinulla on oikeus saada tutkijalle toimittamasi henkilötiedot jäsennellyssä, yleisesti käytetyssä ja koneellisesti luettavassa muodossa, ja oikeus siirtää kyseiset tiedot toiselle rekisterinpitäjälle, jos käsittelyn oikeusperuste on suostumus tai sopimus, ja käsittely suoritetaan automaattisesti.

Kun käytät oikeuttasi siirtää tiedot järjestelmästä toiseen, sinulla on oikeus saada henkilötiedot siirrettyä suoraan rekisterinpitäjältä toiselle, jos se on teknisesti mahdollista.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin tutkija ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää rekisteröidyn edut, oikeudet ja vapaudet tai jos se on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi. Tutkija voi jatkaa henkilötietojesi käsittelyä myös silloin, kun sen on tarpeellista yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kohdassa kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalainsäädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Valitusoikeus

Sinulla on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli katsot, että henkilötietojesi käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä.

Yhteystiedot:

Tietosuojavaltuutetun toimisto
Käyntiosoite: Ratapihantie 9, 6. krs, 00520 Helsinki
Postiosoite: PL 800, 00521 Helsinki
Vaihde: 029 56 66700
Faksi: 029 56 66735
Sähköposti: tietosuoja(at)om.fi

LIITE 2: TUTKIMUSLUPA

Tutkimuslupa 2023

Hakijan nimi: Iiris Ollilainen & Susa Taiponen	
Tehtävä/virka-asema/oppiarvo: Opiskelija	
Osoite:	
Puhelinnumero:	
Sähköposti: iiris.ollilainen@edu.savonia.fi , susa.taiponen@edu.savonia.fi	
Päiväys: 21.4.2023	
Työn/tutkimuksen nimi:	Päiväkeskus asiakkaiden hyvinvointia tukemassa – Laadullinen tutkimus Päiväkeskus Pysäkki ry:n asiakkaiden päiväkeskustoimintaan liittyvistä kokemuksista hyvinvoinnin kontekstissa
Työn [tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkotutkinnon] tekijä/t:	Iiris Ollilainen & Susa Taiponen
Tutkimuksen tarkoitus [esim. opinnäytetyö, väitöskirja, muu]	Opinnäytetyö
[tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkotutkinnon] Ohjaaja/ohjaajat:	
Koulutusohjelma/ammattikorkeakoulu/yliopisto/tutkimuslaitos/muu organisaatio:	Sosionomin tutkinto-ohjelma Savonia-ammattikorkeakoulu
Toimipiste:	Päiväkeskus Pysäkki ry, Iisalmen keskustan päiväkeskus
Lyhyt kuvaus tutkimuksen sisällöistä ja menetelmistä [maks. 250 merkkiä, liitä tutkimussuunnitelma liitteeksi]:	<p>Tutkimus toteutetaan kvalitatiivisena tutkimuksena. Aineisto kerätään kyselylomakkeilla. Mikäli kyselylomakkeilla saatu aineisto ei ole tutkimuksen kannalta riittävä, aineistoa täydennetään avoimilla haastatteluilla joko yksilö- tai ryhmämuotoisesti.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää päiväkeskustoiminnan asiakkaiden näkökulmia omista tuentarpeistaan, kokemuksia päiväkeskustoiminnasta suhteessa heidän hyvinvointiinsa sekä näkemyksiä toimintamuotojen kehittämistarpeista. Tavoitteena on tuottaa tietoa toimiantajalle toiminnan kehittämisen tueksi tarjoten mahdollisuuden vastata toiminnalla paremmin asiakkaiden tarpeisiin.</p>

Tutkimuslupa 2023

henkilötietojen käsittely	Kerätäänkö tutkimuksessa henkilötietoja ja kootaanko niistä henkilö-tietorekisteri [mikäli tutkimuksen yhteydessä muodostuu henkilörekis-teri, tulee tutkimuslupahakemukseen aina liittää erillinen rekisteri-seloste]		
	Kyllä	X	Ei
Päiväkeskus Pysäkki ry; Itä tarvittavien tietojen / aineistojen määrittely Sisältyykö tutkimukseen elementtejä, jotka vaativat tutkimuseettistä erillistar-kastelua.			
Aikataulu	Tutkimus alkoi syksyllä 2022 ja päättyy vuoden 2023 loppuun.		
Liitteet	Opinnäytetyösuunnitelma		
Tutkimusentekijöiden sitoumus ja alle- kirjoitukset	Sitoudun siihen, että en käytä saamieni tietoja tutkimuskohteen, hä-nen läheistensä tai Päiväkeskus Pysäkki ry; n vahingoksi enkä luovuta saamiani henkilötietoja eteenpäin, vaan pidän ne salassa. Tutkimustu-lokset esitän niin, ettei niistä voida tunnistaa yksittäistä henkilöä ilman tämän nimenomaista suostumusta. Noudatan henkilötietolaissa ja muualla lainsäädännössä mainittuja säännöksiä henkilötietojen käsit-telystä ja salassapidosta.		
	Paikka ja aika		
	Iisalmessa 21.4.2023		
	Allekirjoitukset ja nimenselvennykset IKKIS OLLILAINEN Susanna Taipainen		
Päätös	Tutkimuslupa myönnetään	X	Tutkimuslupaa ei myönnetä
	Perusteet Sovitusti		
	Paikka ja aika 24.4.2023		
	Päätöksentekijän allekirjoitus, asema ja nimenselvennys		
	Markku Savolainen, toiminnanjohtaja, Päiväkeskus Pysäkki ry		

Vastaa kyselyyn ja saa äänesi kuuluviin!

**Tule vastaamaan Iisalmen Pysäkille
opinnäytetyöhömme liittyvään
kyselyyn ajalla
8.5.-12.5.2023.**

**Haluamme kuulla juuri sinua ja
ajatuksiasi päiväkeskustoimintaan
liittyen.**

Kysely on anonyymi.

**Kiitoksena kyselyyn
vastaajille
kahvilippu!**

Sosionomiopiskelijat
Iiris Ollilainen & Susa Taiponen

Tervehdys!

Olemme Savonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja teemme opinnäytetyötä Päiväkeskus Pysäkki ry:lle lisälmen keskustan Päiväkeskukseen.

Tutkimme asiakkaiden näkemyksiä ja kokemuksia päiväkeskustoimintaan liittyen. Opinnäytetyön avulla tuotetaan toimeksiantajalle tietoa toiminnan kehittämisen tueksi. Pidämme tärkeänä kuulla Teitä asiakkaita, sillä päiväkeskustoimintaa järjestetään Teitä varten.

Keräämme tietoa kyselylomakkeen muodossa. Vastauksenne antavat erittäin arvokasta tietoa tutkimukseemme. Kyselystä saatua tietoa käytetään ainoastaan opinnäytetyön tekemiseen. Tietoja käsitellään huolellisesti ja luottamuksellisesti. Kyselyyn vastataan nimettömänä eikä taustatietoja kerätä, joten vastaajan henkilöllisyys ei selviä lomakkeista. Vastaaminen on täysin vapaaehtoista.

Kysely toteutetaan ajalla 8.5.-12.5.2023. Pyydämme palauttamaan vastaukset suljetussa kirjekuoressa Markku Savolaiselle Pysäkin toimistoon 12.5.2023 klo 14.00 mennessä. Mikäli Markku ei ole paikalla palauta kirjekuori toimistossa olevaan lukolliseen palautuslaatikkoon. Palautettua kyselylomaketta vastaan saat kahvilipun sovitusti Markun kautta.

Opinnäytetyö julkaistaan myöhemmin julkaisuarkistopalvelu Theseuksessa (www.theseus.fi).

Haluamme kiittää etukäteen kaikkia kyselyyn osallistuvia.

Ystävällisin terveisin
Iiris Ollilainen ja Susa Taiponen

Lisätietojen saamiseksi voitte jättää meille soittopyynnön Markku Savolaisen kautta puh. 040 506 6697

Kyselylomake

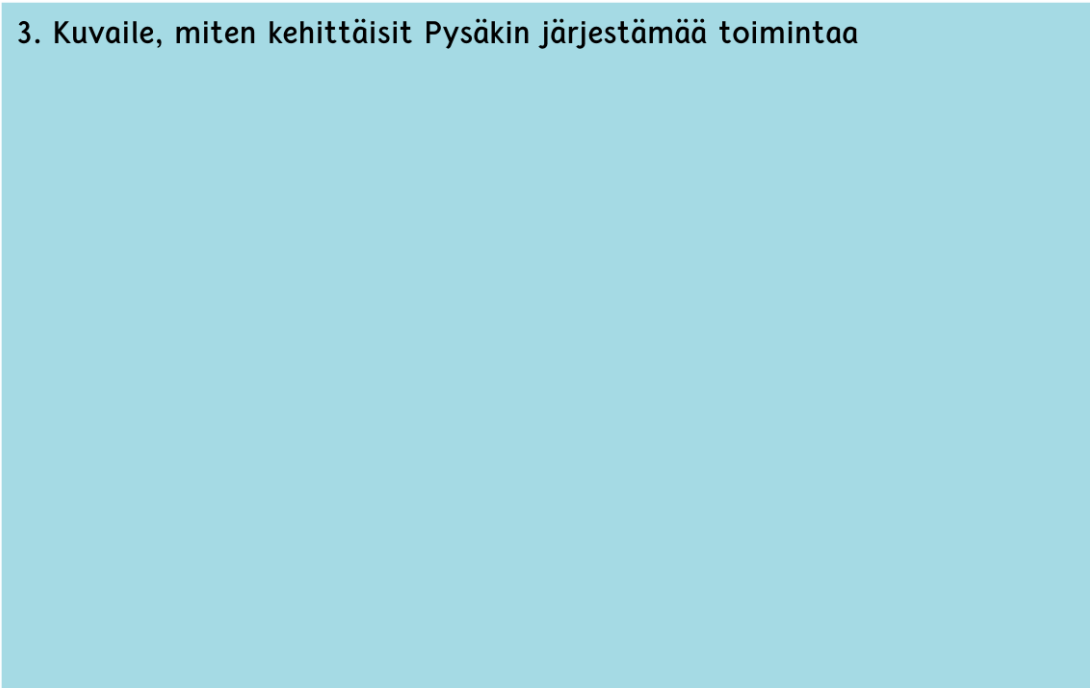
Tarkemmat tiedot tutkimuksesta löytyvät lisälmen Pysäkin ilmoitustaululla olevasta saatekirjeestä. Kun vastaat tähän kyselylomakkeeseen, annat samalla tietoisesti suostumuksesi käyttää lomakkeelle kirjaamiasi tietoja tutkimusta varten sekä suostumuksesi henkilötietojesi käsittelyyn tietosuojaselosteen mukaisesti. Tietosuojaseloste löytyy myös lisälmen Pysäkin ilmoitustaululta.

1. Kuvaile niitä asioita elämässäsi, joihin kaipaat saavasi tukea ja apua

2. Kerro omin sanoin, mitä Pysäkki tarjoaa sinun hyvinvoinnillesi

→
Jatkuu seuraavalla sivulla

3. Kuvaile, miten kehittäisit Pysäkin järjestämää toimintaa

Kiitos vastauksestasi!

LIITE 6: KOONTITAUUKKO ALA- JA YLÄLUOKISTA

Alaluokka	Yläluokka	Tutkimuskysymys
Terveysteen liittyvät tuen tarpeet	Fyysiset tuen tarpeet	Millaisiin asioihin asiakkaat kokevat tarvitsevänsä tukea ja apua?
Arjenhallinnan tuen tarve		
Tarve sosiaalisista suhteista tarjoutuvaan tukeen	Psykososiaaliset tuen tarpeet	
Tuki henkiseen jaksamiseen		
Tuki työelämäosallisuuteen		
Myönteiset tunnekokemukset	Psykososiaaliset voimavarat	Millaisia kokemuksia asiakkailla on päiväkeskustoiminnasta hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta?
Olutilan tasapainottuminen		
Tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin		
Sosiaalinen hyväksyntä		
Yhteisön sosiaalinen tuki		
Ruokailu	Ravinto	
Omien mielenkiinnon kohteiden toteuttaminen	Sisältöä arkeen	
Arjen rytmit		
Arjen sujuvoituminen	Tuki arjessa selviytymiseen	
Päihitteettömän arjen ylläpito		
Toimintakulttuuriin kehittäminen	Toiminnan sisällöllinen muutos	Millä tavoin nykyisiä toimintamuotoja voisi asiakkaiden mielestä kehittää?
Kohdennettu toiminta		
Toiminnallinen tekeminen		
Aukioloaikojen laajentaminen	Yksikön rakenteelliset seikat	
Johtajisto		